27րդ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 7311 — 12 ՄԱՅԻՍ 1910 — ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ — 25 Mai 1910 — 27 année — N. 7311

ԽՄԲԱԳՐԱՊԵՏ
ԵՐ. ՍՐՄԱՔԷՇԽԱՆԼԵԱՆ

Գրութիւնք ետ չեն տրուիր

Բաժանորդագրութեան պայմանները տեսնել Դրդ. էջը

Կ. ՊՈԼԻՍ, ԳԱԼԱԹԻԱ

10 ՓԱՐԱ

Արեւելք

ՕՐԱԹԵՐԹ ԱԶԳԱՅԻՆ

10 PARAS

آروه‌لق
ارمنیجه یومی و سیاسی غزته
صاحب امتیازی قره‌کین بویاجیان
درعلیه غلطه

AREVELK
JOURNAL ARMÉNIEN
Directeur Propriétaire
Karekin Boyadjian
Cons/ple Galata

ՁԱՅՆԵՐ ԱՐԱՐԱՏԻ ՍՏՈՐՈՏԷՆ

ՀԱՅ ԱՄԵՆԱՀԻՆ ԵԿԵՂԵՑԻՆ

Պատիւ ինձ կը համարիմ «Արեւելք»ի յարգելի ընթերցողներուն ներկայացնել հետեւեալ շատ կարեւոր տողերը, զորս կը քաղեմ Թիֆլիսաբնակ յայտնի գրագէտ Պ. Առաքել Սարուխեանի այս օրերս գրած մէկ նամակէն։ Հետաքրքրական տեղեկութիւններ կուտան անոնք «Զուարթնոց» կոչուած ամենահին Հայ եկեղեցիին, Արտաշատի, Անիի, եւ Անիի պետական ծրագրուած հնագիտական ճեմարանի, ինչպէս նաեւ Էջմիածնի մօտերս շինուելի վեհարանի մասին։

Թ. Տ. Վ. Ե.

ԹԻՖԼԻՍ, 23 Ապրիլ

Երէկ վերադարձայ մի փոքրիկ ճանապարհորդութիւնից, զոր կը փափագէի վաղուց, բայց առիթը չէր պատահեր։ Գնացի Երեւան և անկից անցայ Էջմիածին, Զատկի Բ. օրը. մնացի 24 ժամ այնտեղ և ուրիշ ճամբով եկայ ետ։ Պտըտեցայ ամբողջ պատմական Արարատեան դաշտը։ Նախ քան Էջմիածին մտնելս տեսայ «Զուարթնոց եկեղեցւոյ պեղումներն» ուր երեւան են հանուած ոչ միայն հայ ամենահին եկեղեցին իր զարմանալի ճարտարապետութեամբ (երեքյարկանի) այլ և այն կրակարանն, որու հիմանց վրայ կանգնուած է եղեր եկեղեցին։ Շուրջն է մեր հին Արտաշատը։ բայց շատ մեծ պեղումներ պէտք կայ դեռ կատարելու, որ այս նախկին մայրաքաղաքն երեւան ելլէ փլատակներու տակէն իր պալատներովն ու փողոցներովը, ինչպէս եղաւ արդէ Անի։ Մի շատ հետաքրքրական նորութիւն հաղորդեմ ձեզ։ Պետերբուրգի կայսերական գիտութեանց ճեմարանը՝ Պրոֆէսոր հայագէտ Մառի ընդարձակ զեկուցման հիման վրայ որոշեր է պետութեան հաշւով հիմնել «Անիի հնագիտական ճեմարան» institut archéologique d'Ani, որ պիտի զբաղի հայկական հնութիւններով և անշուշտ շատ մեծ զարկ պիտի տայ նախնի հայ քաղաքակրթութեան ուսումնասիրութեան։ Դուք չգիտէք գուցէ՝ որ Անին, իր աւերակներով, ալքունի կալուած է և այս նոր ճեմարանը կը հիմուի այն նպատակով եւս, որպէս զի բոլոր հանուած նորութիւնները մնան տեղն ու տեղը, Անիի մէջ, ուր արդէն 2 թանգարան կայ շինուած։ Կայսերական ճեմարանի այս որոշումն ուղարկուած է այժմ Թիֆլիս՝ փոխարքայի հաւանութեան՝ որ ի հարկէ որ և է դժուարութիւն չի ցոյց տար։

Զուարթնոցէն մինչեւ Էջմիածին 10—15 րոպէի անցք կայ միայն։ Տեսայ Էջմիածնի բոլոր նշանաւոր յիշատակարանները՝ թանգարան, մատենադարան, տաճար, են. են., տեսայ այն տեղն, որ մեր մեծ բարեգործը Պարոն Ալեքս. Մանթաշեան պիտի կառուցանէ ընդարձակ վեհարան, 48 սենեակէ բաղկացած, այժմու խարխուլ և անշուք բնակարանի փոխարէն, որ նորը շինուելէն վերջը պիտի քանդուի, որպէս զի նոր շէնքի ճակատը հայի Մայր տաճարի դրան։ Վեհ. կաթողիկոսը խնդրեց, որ շինութիւնը շուտ սկսին։ Մայիսի սկիզբներն արդէն հիմքը կը սկսին փորել։

Երկար հայեացքով կը զմայլէի ի տես վեհապանծ Արարատի, որ Էջմիածնէն շատ լաւ կ'երեւայ։ Թէ փոքր և թէ մեծ Մասիսն այնքան գեղեցիկ տեսք ունի, որ մարդ չի կշտանար նայելով, մանաւանդ երեկոյին, երբ արեւմուտքի ճառագայթները ոսկեփայլ կուտան մշտապէս ձիւնազարդ գագաթին։ Որքան յիշատակներ կ'արթննան հայի մտքին մէջ Մասիսի ստորոտը տարածած բնակավայրերին ի տես։

Հետեւեալ օրը կէսօրի մօտ՝ նըստայ կառք և մէկ ժամի չափ դաշտավայրի [illegible] և խոպան և մերթ հերկուած արտերը դիտելէ վերջ հասայ երկաթուղւոյ կայարան (Էջմիածին անունով) և շոգեկառքը 17 ժամ վերջը բերաւ զիս Թիֆլիս...

ՊԱՏԿԱՌԵԼԻ ԺՈՂՈՎ...

«Պատկառելի» ածականը որով կ'որակուի ընդհանրապէս Ազգ. Երեսփ. Ժողովը մին է այն նուրբ ու բարեմիտ հեգնութիւններէն՝ որոնք բարեբախտաբար չեն սպաններ իրենց զոհը, այլ գոհ կ'ըլլան միայն խնդացնելով չէզոքները, այսինքն անոնք որ կը տեսնան Ժողովը և կը լսեն անոր տրուած Պատկառելի տիտղոսը։

Ժողովականները անհատապէս և անջատօրէն ամէնքն ալ պատկառելի են. ասոր ըսելիք չկայ։ Ոմանք պատկառելի իրենց մօրուքովը, ոմանք պատկառելի իրենց ճառախօսութեամբը,, ուրիշներ պատկառելի իրենց ձայնովը կամ փորովը և շատեր պատկառելի՝ իրենց ոչնչութեամբը։

Բայց Ժողովը՝ իր ամբողջութեան մէջ՝ ոչինչ ունի պատկառելի, պէտք է ընդունինք այս ճշմարտութիւնը։

Ես որպէս զի անարգ զրպարտիչ մը չհամարուիմ, կ'ուզեմ, մենէ աչքերնուն պէս, փաստացի իրողութիւններով հաստատել բանս։

Առնենք, օրինակի համար, վերջին նիստը։ Ինչպէս յայտնի է, վիճաբանութիւնները կ'երկարին չափէն աւելի, բանաձեւեր կան որոնք քուէի պիտի դրուին, բայց խօսելու մարմաջը չէ անցած շատ մը երեսփոխաններու վրայէն, կը պոռան, կը պոռչտան ու վերջապէս Արեւուն համբերութիւնը հատնելով, կ'առնէ կը քալէ, մութի մէջ ձգելով ժողովասրահը։

— Հազիւ թէ քիչ մը իրար հասկնալ սկսանք ու ահաւասիկ հիմակ ալ իրար չենք տեսնար, կը մրմնջեն խե՛ղճ երեսփոխանները։

— Ղկեցէք լոյս, կը հրամայէ ատենապետը։

Բարապանները կը վազեն հրամանը կատարելու, բայց, աւա՜ղ, ո՛չ մոմ կայ, ո՛չ կազ, ո՛չ լամպա և ո՛չ կանթեղ։

— Վարչութեան դահլիճը լամպա մը կայ, բայց մէջը կազ չէ մնացեր, կ'ըսէ բարապաններէն մէկը։

— Խնամակալութեան սենեակի լամպան պիտի բերէի, բայց Ֆիթիլը հատեր է, կը յայտարարէ երկրորդ բարապան մը։

— Բանկալը շամտան մը կայ բայց ժամկոչը չի տար կոր, կը բացատրէ երրորդ բարապան մը։

— Գործարանը լամպա մը կայ, բայց շիշը կոտրած է, կ'ըսէ չորրորդը։

Եւ ահա՛ ատենապետը կը ստիպուի փակել «պատկառելի» Ժողովը։

Ասիկա առաջին անգամը չէ որ տեղի կ'ունենայ։ Լամպայի մը չգոյութեան պատճառաւ ուրիշ անգամներ ալ նիստը ընդհատուած է և կարգ մը խնդիրներու լուծումը առկախ մնացած։

Ես [illegible] գործնական ոգիի տէր երեսփոխան մը որ առաջ ելլէ ու ըսէ.

— Տեարք երեսփոխանք, կը խնդրեմ որ պատկառելի ժողովդ իր օրակարգին անցնելէ առանց միանգամայն ընդ միշտ լուծէ լամպայի խնդիրը։ Եւ ասիկա շատ դիւրին է, եթէ քիչ մը բարեկամեցողութիւն ըլլայ։ Մօտաւորապէս ժողովս 120 երեսփոխաններ ունի, եթէ ամէն մէկը տասնական զրշ. տալ բարեհաճի, 1200 զրշ.ի գումար մը կը հաւաքուի որով կրնանք շնորհքով լամպա մը գնել։ Գալով վառելանիւթին՝ պատկառելի Ժողովոյս դիւանը կրնայ դիմում ընել Պ. Մանթաշեանցի ազգասիրական և մարդասիրական զգացումներուն և խնդրել որ բարեհաճի տարին գոնէ երկու թենեքէ քարիւղ շնորհել Թրքահայոց գերագոյն իշխանութիւնը ներկայացնող Ժողովոյս։

Եւ այս առաջարկը բերող երեսփոխանը պէտք է անմիջապէս ֆէսը բանայ, մէջը երկու քառորդ ձգէ և հանգանակութեան սկսի։ Եւ այսպէս քանի վայրկեանի մէջ հարցը կը լուծուի, լամպան կուգայ և Ժողովը օձիքը կ'ազատէ արեւուն քմահաճոյքներէն.

Բայց այս պատմութեան մէկ ուրիշ տխուր էջը կարդանք։

Ձմեռ է։ Սառնաշունչ քամին կը փչէ, մտրակելով ծառերու լերկ կատարները։ Անցորդները իրենց վերարկուներուն մէջ պլլուած՝ արագ արագ կ'ընթանան ձիւնին տակ, որ անողոք անտարբերութեամբ մը, իր կուսական սպիտակութիւնը կը սփռէ ամէն կողմ։ Հեռուն՝ շան մը տխուր կաղկանձիւնը կը լսուի։ Սեւ կատու մը տանիքի մը խողովակին վրայ փիլիսոփայաբար իր կռնակը կ'ուռեցնէ դժնդակ ցուրտին դէմ, մինչ հո՛ն, Ղալաթիոյ Խորհրդարանը, Երուսաղէմի խնդիրը կը ծեծուի, Ազգ. Ժողովին մէջ։

Հրանտ էֆ. Ասատուր կ'ատենապետէ, Նուաստս կ'ատենադպրէ և Հմայեակ էֆ. Արամեանց կ'ատենախօսէ։ Դուրսի ցուրտը միացած ներսի խօսքերուն, բոլորովին կը սառեցնեն խեղճ ժողովականները։

— Կը մսինք, կը փտանք կոր, կ'աղաղակեն ամէն կողմէ։

— Փայտ բերէ՛ք, վառարանը վառեցէք, կը հրամայէ ատենապետը։

Բարապանները կը մեկնին և քիչ ետքը կը վերադառնան։

— Փայտ չէ մնացեր։

— Գացէ՛ք խորհրդարանէն փոխ առէք։

Քիչ ետք կը վերադառնայ բարապանը։

— Գրագիրը չուզեր կոր տալ. Խնամակալութիւնը այդպէս հրահանգ տուեր է իրեն։

— Գնա՛ ըսէ հինգ ղրուշի փայտ ա՛ռ, կ'ըսէ Հրանդ էֆ. գրպանէն քառորդ մը տալով։

Փայտը կուգայ, վառարանը վառելու փորձեր կ'ըլլան, բայց խողովակները մաքրուած չեն, կը մխայ և ծուխով կը լեցուի պատկառելի սրահը։

— Կը խեղդուինք կոր, կ'աղաղակեն անոնք որ քիչ մը առաջ իրենց մսիլը կը յայտարարէին։

Ատենապետը, առանց իր պաղարիւ[illegible], կը հրամայէ բարապաններուն։

— Բացէ՛ք պատուհանները։

Եւ կացութիւնը որ դառն էր, կ'ըլլայ դառնագոյն։ Երեսփոխանները՝ դողահար՝ կծիկը կը դնեն մէկիկ մէկիկ և՝

«Կը դադրի մարտին ամբոխ.
Առ ի չգոյէ նահատակաց։»

Կամ աշխարհաբար խօսելով՝ ժողովը կը փակուի։

Դարձնենք էջը։

Ուրիշ օր մը երեսփոխանները ջուր ուզեցին. գաւաթ չի կար։

— Մոռցուցիայով բե՛ր։

— Լիֆենտի, մոռցուցիա չուզենք։

— Թէսթին տա՛ր նայինք։

Եւ պատկառելի երեսփոխանները թեստին խմեցին ջուրը։

Ասոնք ճշմարտութիւններ, փաստացի իրողութիւններ են։

Ժողով մը որ ո՛չ լուսաւորուելիք լամպա մը ունի, ո՛չ վառելիք փայտ, ո՛չ ալ ջուրի գաւաթ, ըստ իս կը դադրի «Պատկառելի Ժողով» ըլլալէ և կը դառնայ պարզապէս «Ողորմելի Ժողով։»

ՍՐՕԶ

ԽԱՉԱՏՈՒՐ ԱԲՈՎԵԱՆ
ԵՒ
ԱՍԼԱՆ ԲԱԼԱՍԻ

(ԹՌՈՒՑԻԿ ԱԿՆԱՐԿ)

Պոլսին լաւ ծանօթ Կովկասահայ դերասան Պ. Յովհ. Ստեփանեանի նախաձեռնութեամբ ու առաջնորդութեամբ մայիսի 12ին, այս գիշեր, Վարիէթէի մէջ պիտի ներկայացուի, ի պատիւ Սմբատ էֆ. Բէօզճեանի, Աղասի կամ Ասլան Բալասի թատերգութիւնը, որը Տաճկաստանի մէջ առաջին անգամն է բեմ հանւում։

Պիէսը կազմած է Մեծ-Հայրենասէր Խաչատուր Աբովեանի ՎԷՐՔ ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ վէպից։

Օգտուելով հանգամանքից մի քանի խօսք կ'ուզէի անել թէ՛ վէպի և թէ հեղինակի մասին։ 1904—5 թ. լրացաւ Խ. Աբովեանի ծննդեան հարիւրամեակը, որը մեծ շքեղութեամբ տօնելու նախաձեռնեցին Կովկասահայերը, բայց նկատելով, որ Աբովեանը միակը և անզուգականն է հայութեան մէջ, հետեւաբար մի բանով պէտք է յաւերժացնել նրա յիշատակը, հանդիսակատարութիւնը յետաձգեցին մինչեւ 1914 թ., որպէսզի ժողովրդական բնաւորութիւն տան հանդէսին և որ գըլխաւորն է արձանը կանգնեցնեն իր բնագաւառի՝ Երեւան քաղաքի հրապարակներից մէկի վրայ։

Արդէն ընտրուած է մի յանձնաժողով, որը ձեռնամուխ է եղել թէ համահայկական հանգանակութեան և թէ արձանի պատրաստման։

Արդեօք Տաճկահայերը պիտի՞ մասնակցին այս երախտագիտական մեծ գործին։

Կասկածում ենք, որովհետեւ շատ, շատ քիչերին է ծանօթ Խ. Աբովեանը ընդհանրապէս, իսկ նրա Վէրք Հայաստանին ու գործերը՝ մասնաւորապէս։

Եթէ այս անծանօթութիւնը հանգամանքների արդիւնք չլինէին, մենք պա[illegible] բայրներին, որովհետեւ լինել հայ ու չճանաչել Աբովեանին, նոյնն է լինել քրիստոնեայ ու չճանաչել Պօղոս Առաքեալին։

Բայց ո՞վ է Խաչատուր Աբովեան։

Թէեւ մայրաքաղաքիս մէջ —նոյնիսկ ամօթ է ասել— գրադարանի բացակայութեան պատճառով, նիւթեր չունենք ձեռքի տակ, այնուամենայնիւ յենուած յիշողութեան վրայ՝ ընթերցող հասարակութեան հետաքրքրութեանը բաւարարութիւն տալու համար, կտանք մի համառօտ ակնարկ Աբովեանի և նրա հեղինակութիւնների մասին։

Մեր գրականութեան մէջ շատ քիչ բան կայ Աբովեանի մասին, և սա բնական է, եթէ համեմատութեան առնենք նրա ապրած շրջանը։

Ծնւել է նա Քանաքեռ գիւղում։ Այգեստաններով կպած Երեւան քաղաքին, հազիւ քառորդ ժամի հեռաւորութեամբ, շրջապատուած փարթամ այգիներով ու հացաբեր դաշտերով ճոխ բարձրաւանդակի վրայ նստած է Քանաքեռ գիւղը։

Զուլալ «հիւանդին դեղ ջուրը», «կծուծան գինին», «ձիւնի պէս սպիտակ լօշը» (հաց) և «իգիթ երիտասարդութիւնը» Քանաքեռը դարձրել են հայի սրախօսութեան, տոհմիկ դիւցազնութեան, ծայրայեղ հիւրասիրութեան և ժողովրդական երգերի օրրան։

Ահա, այս միջավայրում 1804-5 թւին տեղական ազնուական ընտանիքում ծնւեց Խաչատուր Աբովեանը։ Նրա պապը մեծ կապ ունենալով Եփրեմ Կաթողիկոսի հետ, իր 10-11 տարեկան թոռան, Խաչատուրին յանձնում է Նրան, ասելով՝ միսը քեզ, ոսկորը ինձ. թո՛ղ ուսում առնի, մարդ դառնայ։ Բայց ի՞նչ կարող էր սովորել նա Էջմիածնում, ուր ժամանակի տգիտութեան և առաւելապէս խառնակչութեան պատճառով նոյն իսկ եպիսկոպոսներ, վարդապետներ և մինչեւ անգամ կաթողիկոսներ անգրագէտ էին։ Էջմիածինը խաւարութեան բոյն դարձած, նոյն իսկ ուշ չէր դարձնում սարկաւագներ պատրաստող դպրոցի, ուստի Աբովեանի նման մի ուշիմ, ուսումնատենչ պատանի չէր կարող այդ տեղ իր ծարաւը յագեցնել։ Եւ լսելով Թիֆլիսի Ներսէսեան դպրոցի բացման մասին, 1824ին ուղեւորւեց այնտեղ, ուր միայն հայկաբանութիւնը կարողացաւ կանոնաւոր կերպով սովորել, քանի որ ուրիշ առարկաների համար չկային պատրաստուած ուսուցիչներ։

Բայց Աբովեան ցանկանում էր սովորել և սովորել, որովհետեւ հայի ստրկութիւնը նա վերագրում էր նրա տգիտութեան և յոյս ունէր սովորելով ու սովորեցնելով կարողանալ յեղաշրջում առաջ բերել հայկական իրականութեան մէջ։ Աբովեանի համար կրթութիւնը բոլոր խնդիրներ վճռելու կռուաչափն էր։

Արդեօք Հայու բաղդն էր, թէ Աբովեանի — այդ չգիտենք, միայն մի զուգադիպութիւն չարժանիթ եղաւ, որ նա ընկնէր քաղաքակրթութեան կեդրոնները և իր ցանկութիւնները ի կատար ածէր։

1827ին Ռուսները վերջնական կերպով գրաւեցին Երեւանեան նահանգը։ [illegible] ուսումնասիրելու Կովկասի թագ ու պսակ կազմող այդ նահանգին մէջ։

Եւ ահա 30ական թւին Դորպատի համալսարանի պրոֆէսոր Պարրոտ մի գիտական ճանապարհորդութիւն է կատարում դէպի Մասիս, նրա գագաթը բարձրանալու համար։

Էջմիածնում պատահում է Աբովեանին, որը Պարրոտի համար թարգմանի դեր է կատարում և որը փափաք է յայտնում ուսումը շարունակելու Նրա հովանաւորութեան տակ եղած համալսարանում։ Պարրոտ խոստանում, բոլոր դիւրութիւնները տալիս է և Աբովեան նոյն թւի աշնանը ընկնում է Դորպատի համալսարանը, որպէս Արեւելեան Հայաստանի առաջին համալսարանական ուսանող հայը։

Նրա որդին, տողերիս գրողի ուսուցիչը, պատմում էր, թէ ինչպէս նա Դորպատի մէջ յաճախ ընկնում է եղել մտախոհութեան մէջ, կլորիկ աչքերը յառած դէպի հեռուն, դէպի անհերեւոյթը, և, կատաղութեան չափ ոգեւորուած ցիտատներ,

„ԱՐԵՒԵԼՔ"Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (27)

ԱՄԻՐԱՅԻՆ ԱՂՋԻԿԸ

(ՊՈԼՍԱԿԱՆ ԿԵԱՆՔԻ ՊԱՏԿԵՐՆԵՐ)

Գրեց՝ ԵՐՈՒԽԱՆ

ՄԱՍՆ ԱՌԱՋԻՆ

ԱՅԼԱՍԵՐԱԾՆԵՐԸ

Դ.

ԱՄԻՐԱՅԻՆ ԹՈՌԸ

— Մոռցա՞ր զիս, Թադէոս աղա, հիմակ որ ամէնէն աւելի պէտք ունիմ քու օգնութեանդ, կ'ըսէր տիկին Մարկոսեան յուսահատի մը տխուր շեշտովը, խօստացար մոռնալ եղածը, բայց ահա շաբաթ մըն է մէջտեղ չիկաս. ո՞ւր ես։

— Հանըմ, գլուխս քերելու ժամանակ չունիմ. սա եկեղեցիին գործերը միս մինակ իմ վրաս մնացած են, տակէն ելլալիք բան չէ, մեր թաղական աղաները հաղըր լօպճի մարդիկ են, սէօզտէ թաղական են, կը նային որ Մերկերեանը չինէ, չըկէ, կարգադրէ իրենք ալ ճախս ընեն... հանըմ, հաւտաս խօսքիս, սա ղավալըն չըլլայ նէ՛ ժամ դպրոց գլուխնին կառնեն կ'երթան... տէ, աւելցուց մարդուկը դառնօրէն, խըյմէթս ալ չիյտէն, հանօղը Մերկերեանին միսը կուտէ...

Տիկին Մարկոսեան միամիտ ըմբոստացում մը ունեցաւ ազգային այս ուրացուած, չգնահատուած մեծ անձնուիրութեան հանդէպ, վայրկեան մը իսկ չտարակուսելով անոր անկեղծութեանը, անշահախնդրութեանը.

— Խնդութիւն է ըրածդ, Թադէոս աղա, ինչո՞ւ սանկ ապերախտ ազգի մը համար հոգիդ կը հանես, մեղքը չէ՞ս, քիչ մըն ալ թող ուրիշները ընեն, ինչո՞ւդ պէտք...

— Ըլլար, հանըմ, չըլլար, կը պատասխանէր գանձապահը ժպիտով մը որուն մէջ կամաւոր մարտիրոսացման ճառագայթ կար, հոգ չէ՛, մենք մեր պարտքը կատարենք տէ թող խըյմէթնիս չգիտնան, հարկաւ օր մը չէ օր մը կը հասկնան... մեր ճակատը սանկ գրուեր է, ազգին համար տառիլ, ազգին համար մեռնիլ... Ճանըմ հիմա ձգէ սատոնք, մենք մեզի նայինք, ըսէ՛ք էք, Արշա՞կը ուր է...

— Մեր վիճակը մի՛ հարցուներ, Թադէոս աղա, հառաչեց հանըմը, մէկէնիմէկ իր անձնական ցաւերուն դառնալով... Ինչ պիտի ընեմ չեմ գիտեր, շուարած մնացած եմ... ինչ պիտի ըլլայ Արշակս, դուն գիտես, Թադէոս աղա, քենէ զատ մէկը չունիմ որ ինծի խորհուրդ տայ, ճամբայ մը ցուցունէ...

— Այնքան մի մտածեր, հանըմ, հարկաւ բան մը պիտի ընենք Արշակնիս, կ'օգտէ որ խելացի է, աշխատասէր է, դեռ քանի՞ տարու կայ... տանըշըրըզը մըտա՞ւ...

— Մտա՛ւ, մտա՛ւ, անցա՛ւ ալ, հառաչեց վշտաբեկ մայրը, միտքը բերելով այն աճեցումը որուն ենթարկուած էր իր որդին։

— Ինչ ընելու միտք ունիս զաւակդ, հանըմ, հարցուց գանձապահը։

— Չեմ գիտեր, Թադէոս աղա, շուարած եմ. դուն փորձառու մարդ ես, դուն ըսէ, ինչ ընենք։

— Հէ՛, ըրաւ մարդուկը աջ ձեռքովը մօրուքը բռնելով, աչքերը գետնին յառած, իր արդուանդ երեւակայութեան սահմաններուն մէջ ուղեւորութիւն մը ընելու ձեւով։

Հանըմը սպասեց, կախուած անոր շրթունքներէն որոնք պիտի պատգամէին Մարկոսեան գերդաստանին վերջին շառաւիղին ապագան։

Թադէոս աղա, կնճռոտ հաշիւներու մէջ թաղուած մարդու մը մեքենական շարժումները սկսաւ ընել. աչքին մէկը բացաւ գոցեց, ձախ ձեռքին ցուցամատը օդին մէջ ճօճեց, զանիկա բերելով քունքին դպցնելով թաշկինակը հանելով քիթը խնչեց, ելաւ տեղէն և ոտքին մէկը տակը առաւ, թիկնոցին օձիքին վրայ գոյութիւն չունեցող փոշիներ վանեց՝ ցուցամատը փթթամատին վրայէն ուժգնօրէն սահեցնելով, ֆէսը եաեւ առաջ տարաւ բերաւ, և վերջապէս թիկնոցին երկու փէշերը խնամքով իրարու վրայ ամփոփելէն և չոր հազով մը կոկորդը աղէկ մը մաքրելէն ետքը.

— Հանըմ, ըսաւ անոր դառնալով. ես թոհաֆ բան մը կը մտածեմ կոր, դո՛ւն ինչ կ'ըսես նայինք...

— Խե՞րով բան է, Թադէոս աղա, հարցուց խեղճ մայրը անհնարին անձկութեամբ։

— Հէմ շատ խերով. սա աղուոր էկու շնորհքով... տօ՛քթոր մը ընենք։

— Տօքթո՛ր մի, ինչ տօքթոր, հարցուց կինը տեսակ մը շլմորումով մարդուն երեսը նայելով։

— Տօքթոր, ճանըմ, հէքիմ, հիւանդներուն կը նայի նէ, չիյտե՞ս...

— Գիտեմ, բայց...

— Բայց մայց պէտքը չէ, աւելցուց գանձապահը հեղինակօրէն, Արշակը հէքիմ մը կրնանք կը ըլլայ կերթայ։ Հէմ հէքիմցու ալ աղայ է, աղուոր, նախըշըլը, ծանրըկլոխ...

— Հէքի՜մ, տօքթո՛ր, կը մրմնջէր տիկին Մարկոսեան զահանդական ակնարկներ նետելով շուրջը գտնուած առարկաներուն, այդ բառէն սոսկում մը զգալու պէս։

Գանձապահը անհամբերութեան շարժում մը ըրաւ.

— Օֆ, հէքիմը ինչ է չհասկցա՞ր դեռ, հանըմ։

— Հասկցայ, Թադէոս աղա, հասկցայ, բայց Արշակս հէքի՛մ, տօքթո՛ր, կարելի՞ բան է, տէ՛ր Աստուած, կ'ըսէր ձեռքերը իրարու սեղմած, ուրախութեան և անձկութեան փոխնիփոխ արտայայտութեամբ։

Ճիշդ այդ միջոցին սենեակին դուռը բացուելով Արշակ երեւցաւ։ Եւ իսկոյն Թադէոս աղային մօտ փութալով թօթուեց անոր ձեռքը, մինչ գանձապահը անոր թեւէն բռնելով՝ կամաց մը անոր կռնակը կը ծեծէր ու կ'ըսէր.

— Թա՛մ տօքթորցու տղայ է, տանկ նայէ... աչք ինքուի, պօյ պօս։ Հէ՞, տղաս, կը հարցունէր Արշակին, քեզի շնորհքով տօքթոր մը ընենք, քի պարէ աշխարհք ալ հէքիմ մը տեսնայ։

Տղան մօրը նայեցաւ, մայրը տղուն նայեցաւ։ Այդ տօքթոր բառը կը մագնիսէր զիրենք, ըղեղնին հմայքով մը կը գինովցունէր, սքանչելի կապոյտ հորիզոններ բանալով աչքերնուն առջեւ։ Չէին ուզեր հաւտալ անոր կարելիութեանը, որ իրենց փառասէր, ամբարհաւաճ ձգտումներուն պսակումն էր։ Անոր մէջ, տիկին Մարկոսեան յանկարծ կը տեսնէր հին փառքերուն, փառաբանութիւններուն, խնկարկութիւններուն վերկենդանացումը, փիւնիկը, որ ամիրայական աճիւններէն պիտի յառնէր և ամէն բան իր առջի վիճակին պիտի բերէր հասցունէր։ Տղան՝ անյուսալի, հսկայ մեծութեան մը յայտնատեսութիւնը կունենար այդ բառին հնչումէն, ամբոխներուն տիրելու, զանոնք հիացնելու, շլմորեցնելու անխուսափելի միջոց մը։ Իրարու նայուածքի մէջ անոնք հասկցան զիրար, և մեքենաբար իրարու մօտեցան, իրարու գիրկ նետուեցան.

(Շարունակելի)

կառոններ է արտասանում եղել Ե. դարու հեղինակներից:

Սա ուժերը չափելու գրութիւնն է, այն գրութիւնն է, երբ նա համեմատում է Խորենացիներից, Եղիշէներից, Փարպեցիներից քիչ առաջ եղած խաւարը իր ժամանակի խաւարի հետ և Հռոմից, Աթէնքից նրանց բերած լոյսը, որով կառուցին Ոսկեղէն Դարը և Հայաստանի Լուսաւորիչներ դարձան, իսկ ինքը... Եւ աշխատում էր, անխոնջ աշխատում, որ կարողանայ նրանց օրինակելի ընթացքը ունենալ և իր «աչքից հեռացած, մտքից մոռացած, անգէտ, անլեզու» ազգին ուսում, գիտութիւն ներշնչելով, կարողանայ ազատել «օտարի սորկացնող լծից», որ նա եւս «կարողանայ ազատ ժողովրդի կարգն անցնի և իբրեւ մարդ, մարդավայել ապրի», որովհետեւ

Վա՛յ էն ազգին, որ աշխարհումս
անուսում ա,
Վա՛յ էն խալխին, որ թշնամուն
գերի ա:

Եւ Աբովեան, գիշեր ցերեկ իրեն նուիրելով գիտութեան, լափում է համալսարանի բոլոր ընթացքները ու 1836 թ., գովասանական վկայականը ծոցին, վերադառնում է հայրենիք նոր աշխարհայեացքով, թարմ գաղափարով:

Ս. Սիմոն՝ մահուան անկողնի մէջ, շրջապատուած է իր աշակերտներով, հոգին աւանդում է աւանդ տալով իր այս վերջին խօսքը. մեծ գործեր կատարելու համար պէտք է ներշնչուած լինել:

Եւ իրօք այն շրջանի մէջ ի՞նչ կարող էր անել մի Աբովեան, եթէ ներշնչուած չլինէր, եթէ մի բարձր ձգտում նրա հոգին չտաքացնէր: Հայրենիքի սէրն էր դա. իր ազգը օտար ազգերին հաւասարեցնելու ձգտումն էր դա:

Իսկ ի՞նչ էր ներկայացնում իր Հայրենիքը, իր ազգը:

— Եթէ Հայը, մասնաւորապէս Երեւանեան նահանգը իր էջմիածինով, պատմութեան ընթացքում մի սոսկալի վիճակ ունեցել է, այդ Պարսիկների տիրապետութեան վերջին տարիներումն էր:

Արեւելեան Հայաստանը բաժանուած էր իրար ներհակ հինգ հայ Մելիքութիւնների և բազմաթիւ մեծ ու փոքր խանութիւնների: Այս աւատապետների, թէ հայ և թէ պարսիկ, վարչական տեսակի հոգեբանութիւնն էր պարսիկ փիլիսոփա-բանաստեղծ Սադիի յայտնի ասացուածքը, որը Նախիջեւանի խանը բացարձակապէս իրեն համար նշանաբան էր ընդունել, այն է.

Տասը տէրվիշ մէկ վերմակի տակ
կկ քնեն,
Երկու թագաւոր մէկ տիրապետութեան մէջ չեն սղմիլ:

Եւ իրար ոչնչացնելու, իրար կլանելու ձգտումը միշտ, տարբեր աւատապետների մէջ կռիւներ և պատերազմներ էր, որ առաջ էր բերում Արեւելեան Հայաստանի մէջ: Հիւսիսից Շամախու, Նուխիի, Բորչալուի և Գանձակի խաները, հարաւից՝ Նախիջեւանի, Երեւանի և Մակուի խաները, արեւելքից՝ Ատրպատականի, Թալիշի և Բաքւի խաները, երկրի սրտի մէջ, կեդրոնում՝ Ղարաբաղի (Շուշի), Ջէյվի խաները, հայ մելիքները և այս ամէնը իրենց ստորադրեալ բազմաթիւ խաներով ու մելիքներով երկրի համար աւատածային խարազան էին դարձել: Ժողովուրդը նեղւում էր անտանելի հարկերի տակ, աւատական դրութիւնը իր բոլոր աղէտաբեր կողմերով ծանրացել էր երկրի վրայ, իսկ ամենաչատ տանջուողը, թէ հոգեպէս և թէ ֆիզիքապէս հայն էր:

Նրա համար գոյութիւն չունէր կեանքի, գոյքի, պատուի, խղճի ապահովութիւն, նա տարուկ ծնւած, տարուկ մնւած մի մարմին էր, մի ճնշուող գործիք էր ստեղծւած բաւարարութիւն տալու իր իշխողներին, իր տէրերին:

Ցոյցւածը չերկարացնելու համար միայն այսքանը ասենք, որ սրանք ենթակայ էին համանման, և տիրողների կամայականութիւնից առաջացած աւելի խիստ օրէնքների, որը Լուդովիկոս ԺԴ. օրով, 1685 թ. կազմեց ֆրանսիական գաղութների ճորտերի համար և որը կոչւում էր Սեւ Կոդէքս: Հպատակութեան յատկանիշներն էին.

Գլխահարկ. Ամուսնութեան իրաւունք արտայայտուած հարկով. Իշխանների և իշխանազունների ամուսնութեան ծախսահարկ. Աչքը տեսածը և սիրտը ուզածը վերցնելու իրաւունք (տէր քիրամի՝ առանձնավարձ). Առաջին գիշերուան իրաւունք (յաճախ դէպքեր և ոչ օրէնք). Գետօ՝ պետական բոլոր գործերի ձրի կատարումն. Բէգեար՝ իշխանի դաշտային և տնային գործերի ձրի կատարումն. Բոլոր եկամուտների տասանորդ, պատերազմի ժամանակ համարեա ամբողջը. Անասունների եկամուտի, ինչպէս և անասունների տասանորդ. Ժառանգութիւնից բաժին ստանալու իրաւունք: Շատ չափ բաժին հարկը, կամ ինչպէս իրօք նկատել են՝ հարկերի հարկ:

Դրութեան այս ծանրութիւնը ժողովրդին մղում էր իր բնագաւառից և ձգում ուրիշ գաւառ, յոյս ունենալով այնտեղ մի փոքր ամոքում գտնել, սակայն ամէն տեղ էլ նրա համար երկինքը կապոյտ էր երեւում:

(Կը շարունակուի) ՓԱՐՍԱՄԱԶ

ՆԵՐՔԻՆ ԿԵԱՆՔԸ

ԿՐԵՏԷԻ ԽՆԴԻՐԸ

Բ. ԴՐԱՆ ՄԷԿ ՆՈՐ ԾԱՆՈՒՑԱԳԻՐԸ

ԻՆՔՆՕՐԻՆՈՒԹԵԱՆ ԾՐԱԳԻՐ ՄԸ

Բ. Դուռը, աղջի իրիկուն, նոր ծանուցագիր մը յղեց պաշտպան չորս տէրութեանց, արտասահմանի իր ներկայացուցիչներուն միջոցաւ: Օսմ. կառավարութիւնը այդ ծանուցագրին մէջ գոհունակութիւն յայտնելէ յետոյ, երդումի արարողութիւնը չեղեալ նկատուելուն համար, կը խնդրէ որ պաշտպան տէրութիւնները ամէն յարձակումի դէմ պաշտպանեն կղզիին իսլամները և անոնց իրաւունքները: Ծանուցագիրը կը պարզէ նաեւ այն անպատեհութիւնները, որոնք կրնան առաջ գալ, երբ Կրետէի Շէրիի դատաւորները բռնադատուին երդում ընելու Յունաստանի թագաւորին անունով: Ծանուցագիրը դիտել կուտայ թէ Կրետէի մէջ տիրող արդի վիճակը օսմ. կայսրութեան իրաւունքներուն կը վնասէ և չի կրնար թոյլատրուիլ որ շարունակէ այդ վիճակը: Ուստի Բ. Դուռը իր ծանուցագրով տէրութիւնները կը հրաւիրէ բանակցութեան մտնելու Կրետէի տրուելիք ամենալայն ինքնօրինութեան ձեւին վրայ, օսմ. վեհապետական իրաւունքները պահպանելու պայմանաւ:

** Կարգ մը ստոյգ տեղեկութեանց նայելով, տէրութիւնները սա հիման վրայ համաձայնութեան մը պիտի յանգին մօտերս. կատարեալ ինքնօրինութիւն, իշխանի մը ընտրութիւնը կրետացիներուն կողմէ՝ Բ. Դրան վաւերացումով, որ արգելիչ ազդեցութիւն մը չպիտի ունենայ մինչ, կղզիին առանձնաշնորհումներուն պահպանումը հելլէն տարրերու պաշտօնավարութեան մասին՝ ռազմիկան-զինուորներու կազմակերպութեան մէջ, բացարձակ ազատութիւն վարչական կազմակերպութեան մէջ, և մեկնում Սուտայի ծովախորշը կեցած եւրոպական մարտանաւերուն: Ինքնօրինութեան այդ ծրագիրը պատրաստուած ըլլալով, Անգլիոյ, Ֆրանսայի և Իտալիոյ հաւանութեան արժանացած է: Ռուսիոյ վերջնական պատասխանին կը սպասուի, որ արդէն իսկ հաւանած է: Արեւելեան Ռումելիի ինքնօրինութեան պէս ինքնօրինութիւն մը պիտի տրուի Կրետէի, այսինքն կառավարիչը Բ. Դրան կողմէ պիտի անուանուի և Եւրոպայի չէզոք պետութիւններէն մէկուն պիտի պատկանի:

** Նոյն Ֆրայէ Բրէսէ կ՚իմանայ թէ օսմ. քոմիդէի կեդրոնը շրջաբերական մը ուղղելով իր բոլոր մասնաճիւղերուն, հրաւիրած է զանոնք մարտագրգիռ դրդումները դադրեցնելու և ժողովրդեան հասկցնելու թէ Յունաստանի հետ պատերազմի բռնկելու յարմար առիթը չէ հիմա: Եպարքոսը հրաւիրած է պատերազմական նախարարը՝ Պոլիս վերադարձը փութացնելու:

** Բ. Դրան մէջ կ՚ըսուի թէ Սէր Լոուըրը Կրէյի կողմէ Րիֆաթ փաշայի հաւաստիքներ ընծայուած են, որով կրետական խնդիրը մօտերս պիտի կարգադրուի Թուրքիոյ նպաստաւոր կերպով:

** Եպարքոսը հեռագիր մը ուղղելով արտաքին գործոց նախարարին, յանձնարարած է գոհացուցիչ լուծում մը ձեռք բերելու կրետական խնդրի մասին, Պ. Բիշոնի հետ ունեցած տեսակցութեանց մէջ:

** Թանինի Պոլսոյ թղթակիցը կ՚ըսէ թէ դիւանագիտական կարգ մը շրջանակներու մէջ տիրող կարծիքին համաձայն, Թուրքիա պէտք է նաւային ցոյց մը ընէ Հանեայի առջեւ, իր պահանջումներուն ուժ տալու համար: Եթէ երբեք Կրետէի Ազգ. Ժողովը նոր ցոյց մը ընէ ընդդէմ օսմ. վեհապետական իրաւունքներուն, Բ. Դուռը պէտք է որոշում տայ զօրք հանելու կղզին: Նախարարաց Խորհուրդը ապահովութիւններ ուզած է տէրութեանց միջամտութեան մասին. հակառակ պարագային՝ օսմ. նաւատորմին մը Կրետէի ջուրերը պիտի երթայ:

** Գերման թերթ մը Սոֆիայէն կ՚իմանայ թէ Պուլկարիոյ հանրային կարծիքը շատ զբաղուած է Կրետէի խնդրին առթիւ և կը պահանջէ որ Ֆերտինանտ թագաւորը իր վարանոտ քաղաքականութենէն ետ կենայ, եթէ երբեք կնճռոտութիւններ ծագին: Նոյն Վէէ կը պահանջէ որ Կրետէն Յունաստանի կցուելու պարագային, փոխարինութիւններ տրուին Պուլկարիոյ: Մալինօֆի դահլիճը, որուն խորհրդարանական դիրքը շատ զօրաւոր չէ, պուլկար ազգային շարժման մը չպիտի կրնայ ընդդիմանալ: Ուստի նախարարութիւնը թագաւորին առաջարկած է Յունաստանի հետ համաձայնիլ՝ Թուրքիոյ վրայ ճնշելու համար: Պուլկար նախարարութիւնը կը մեղադրէ թուրք կառավարութիւնը՝ սերպ տարրը նպաստաւորելուն համար ի վնաս պուլկար տարրին: Ֆերտինանտ թագաւորը սպառողական դիրք մը բռնած է:

** Բարիզէն կը հեռագրեն թէ քանի մը օրէ ի վեր կրետական խնդիրը մտահոգութիւն կը պատճառէ եւրոպական դահլիճներուն: Գերման թերթ մը կ՚իմանայ թէ Յունաստանի թագաւորը Բարիզ ու Հռոմ պիտի երթայ, Կրետէի խնդրին վրայ բանակցելու համար: Աթէնքի մէջ կը կարծուի որ Իտալիա նախաձեռնութիւն պիտի ստանձնէ կրետական խնդրին կարգադրութեան մէջ: Ֆոսիշէ Զայթունկ լրագիրը, Վիեննայէն ստացած հեռագրին համաձայն, կ՚ըսէ թէ խնդիրը շատ ծանրակշիռ կը համարուի Ֆրանսայի դիւանագէտներուն կողմէ: Թուրքիա պատրաստ է միջամտելու եթէ երբեք պաշտպան տէրութիւնները գոհացում չտան: Անիկա կը պահանջէ որ խնդիրը կարգադրուի անպատճառ:

** Աթէնքէն կը հեռագրեն թէ քաղաքական իրազեկ շրջանակներու մէջ տիրող կարծիքին նայելով, Կրետէի խնդիրը վերջնական լուծում մը չպիտի ունենայ մօտ ատենէն: Յունաստանի և Կրետէի մէջ յոյս դրած են պաշտպան տէրութեանց աջակցութեան վրայ: Աթէնքի մէջ դիմումներ կ՚ըլլան՝ փոխառութիւն մը կնքելու համար ընդդէմ ամէն հաւանականութեան:

** Անգլիոյ, Ֆրանսայի և Իտալիոյ դեսպանները Եպարքոսին հետ ունեցած տեսակցութեանց մէջ յայտարարած են թէ իրենց կառավարութիւնները Կրետէի իսլամ երեսփոխաններուն դատը պիտի պաշտպանեն: Գալով կղզիին տրուելիք վարչական կազմակերպութեան, դեսպանները ըսած են թէ իրենց կառավարութեանց հրահանգի կը սպասեն:

** Պատերազմական Նախարար Մահմուտ Շէվքէթ փաշա Եպիրոսի զինուորական իշխանութեանց հրաման ղրկած է խստիւ արգիլել հրոսախումբերու կազմութիւնը՝ հելլէնական սահմանագլուխը անցնելու համար: Անհնազանդները Պատերազմական Ատեանին առջեւ պիտի դատուին:

** Սելանիկէն, Իզմիրէն, Մանասթըրէն, Գոզովայէն, Եանեայէն և Շքոտրայէն հասած հեռագիրներ կը ծանուցանեն թէ ժողովրդեան մէջ տիրող յուզումը հետզհետէ կը սաստկանայ, և կայծ մը պիտի բաւէ ժողովուրդը ոտքի հանելու համար: Այդ հեռագիրներուն նայելով, տեղական իշխանութիւնները կարելի եղած ջանքերը կ՚ընեն ժողովուրդը հանդարտեցնելու համար:

** Ծովային նախարարը Թանինի մէկ խմբագրին յայտարարած է թէ օսմ. նաւատորմը Արշիպեղագոսէն դուրս ելլելէն յետոյ Կրետէի մօտերը գտնուող Հռոդոս և Քարբաթոս կղզիները պիտի երթայ:

** Աթէնքի օսմ. դեսպան Նապի պէյէն հասած հեռագիր մը կը ծանուցանէ թէ Հանեայի հիւպատոսներուն կողմէ Կրետէի գործադիր իշխանութեանց եղած ազդարարութիւնները ու յորդորները լաւ ազդեցութիւն ըրած են կղզեցիներուն վրայ: Դեսպանը կ՚աւելցնէ թէ յոյս կայ որ խնդիրը ի նպաստ օսմ. կառավարութեան պիտի լուծուի:

** Աթէնքէն մայիս 10 թուով կը հեռագրեն թէ հելլէն մամուլը համամիտ է Կրետէի Ազգ. Ժողովի որոշման՝ իսլամ երեսփոխանները վտարելու մասին: Այս առթիւ յոյս կը յայտնէ որ տէրութիւնները պիտի գնահատեն այդ ցոյցին կարեւորութիւնը և նշանակութիւնը: Աթէնքի մէջ մեծ զբաղութիւն կը տիրէ կրետական խնդրին ստացած երեւոյթին հետեւանքով: Կը վախցուի որ տէրութիւնները ազդու ընթացքի մը պիտի հետեւին: Բոլոր թերթերը երկարօրէն կը զբաղին Հիմարացիներու խնդրով: Ոմանք փափաք կը յայտնեն որ հելլէն կառավարութիւնը միջամտէ անոնց ի նպաստ: Բաթրիս լրագիրը կոչ մը կ՚ուղղէ հելլէն բանակին՝ Հիմարայի հայրենակիցներուն օգնելու համար:

** Սէրֆիճէի կառավարիչը Ներքին գործոց նախարարութեան կը հեռագրէ թէ Ելասոնայի գայմագամին տուած տեղեկութեանց համաձայն, այդ քաղաքը հաստատուած մէկ քանի հելլէնահպատակներ Յունաստան կանչուած են մարզանքի պատրուակով: Կառավարիչը կը կարծէ որ այդ տնօրինութիւնը կապ ունի կրետական խնդրին արդի վիճակին հետ:

ԱԼԲԱՆԻԱԿԱՆ ԱՊՍՏԱՄԲՈՒԹԻՒՆԸ

Ֆերիզովիչէն, Լիփլիանէն, Միթրովիցայէն, Տրէնիցայէն մեկնած զօրաբաժինները հրաման ստացած են ըմբոստներուն պատկանող բոլոր ամրոցները և աշտարակները ռմբակոծել: Զօրագունդերը պիտի գրաւեն բոլոր զէնքերը և սպանները պիտի նշանակեն գիւղերէն բացակայ եղող բնակիչներուն անունները, Պատերազմական Ատեանին յանձնելու համար զանոնք: Կը կարծուի որ զօրքերը մեծ ընդդիմութեան մը չպիտի բախին:

** Սելանիկէն կը հեռագրեն թէ Տրէնիցայի դէմ կատարուող զինուորական գործողութիւնները սկսած են մայիս 8ին: Երեք զօրագունդեր, Լիփլիանէ, Բրիշթինայէ և Միթրովիցայէ մեկնած, դէպի այդ գիւղը կը յառաջանան: Յառաջապահ պահակագունդերը և հետազօտիչ զինուորները ապստամբներու չեն հանդիպած բնաւ: Ասիկա կը նշանակէ թէ ապստամբները տեղ մը համախմբուած են, և այս լուրը պաշտօնապէս հաստատուած է: Արդարեւ անոնք ապաստանած են Տրէնիցայի լեռնոտ շղթայի կիրճերուն մէջ: Անոնց ռազմագիտութիւնը կը կայանայ դաշտին մէջ պատերազմ չմղելու և զօրագունդերը դէպի լեռները քաշելու մէջ:

Կը հաստատուի թէ Ջէրնալովայի կիրճին՝ Շէվքէթ Թուրղուտ փաշայի կողմէ գրաւումէն յետոյ, ըմբոստներու զօրաբաժիններ Ռուկովայէ, Ռէքայէ, Մալեսիայէ և Բոտրիմլիյէէն անցնելով՝ Տեպրէի, Կէօբրիճէի և Շքոտրայի գաւառակները հասած են, հոն ապստամբութիւն մը հանելու համար: Իրօք լուրջ գրգռութիւն մը կ՚երեւայ այդ կողմերը և դիմադրութեան պատրաստութիւններ տեղի կ՚ունենան: Կառավարութեան գործը աւելի դժուարացած պիտի ըլլայ: Զօրագունդերը հիմա գործ ունին Տրէնիցայի ապստամբներուն, Բրիզրէնի ապստամբներուն հետ և անոնց հետ, որոնք կը կեդրոնանան Իբէքի շրջակայքը: Ծանր դէպքերու նախօրեակին մէջ կը գտնուինք: Ֆերիզովիչի վաշտէն երկու ջոկատներ երէկ Լիփլիանի վրայ ղրկուեցան: Հինգ ուրիշ ջոկատներ մեկնեցան այսօր դէպի Բրիզրէն: Այս զօրագունդերը պաշտօն ունին Լումայի ապստամբները ետ կեցնել Տրէնիցա կամ Բոտրիմլիէ հասնելէ: Ֆերիզովիչ ձգուած են միայն Գասթէմունիի ութը ջոկատները որոնք այսօր հասան: Այս ջոկատներու մարդիկը Լազերու ցեղին կը վերաբերին: Ֆերիզովիչի իշխանութիւնները, Բրէլէզա, Գոսինա և Գոչարա գիւղերու Ալպանիացիներուն զէնքերը հաւաքեցին: Ասոնք ոչ մէկ դիմադրութիւն ցոյց տուած են: Ստացագիրներ տրուեցան այն բոլոր բնակիչներուն որոնք իրենց զէնքերը կը յանձնեն: Զինաթափ ըրած են նաեւ Գաչանիքի մէկ քանի գիւղերուն բնակչութիւնը: Մինչեւ հիմա ժողուուած հրացաններուն ընդհանուր թիւը 500ի կը հասնի: Պատերազմական նախարար Մահմուտ Շէվքէթ փաշա Ֆերիզովիչ հասաւ այսօր: Բոլոր ալպանիացի ջոջերը հրաւիրեց և խնդրեց որպէսզի կարգապահութեան վերահաստատման ի նպաստ միջամտեն: Երէկ նախարարը նոյն դիմումը ըրաւ Միթրովիցայի ալպանիացի ջոջերուն:

** Սքիւպէն մայիս 10 թուով կը հեռագրեն թէ Տրէնիցա գացող զօրախումբերը հոն հասած են, առանց մեծ ընդդիմութեան հանդիպելու: Անոնք պիտի շարունակեն յառաջանալ դէպի Իբէք, օգնելու համար Տիաքօվա ղրկուած զօրախումբերուն, որպէսզի այս վերջինները այդ քաղաքը մտնեն: Կացութիւնը ծանրակշիռ կը թուի այդ կողմերը: Հնազանդութիւն յայտնած ապստամբապետներէն մէկը յայտարարած է թէ բնաւ չկրնար ազդեցութիւն բանեցնել Տիաքօվայի գաւառին վրայ և ըմբոստները համոզել: Արիւնահեղ կռիւ մը կը վախցուի: Միթրովիցայի մէջ զինաթափումը կը շարունակէ: 2500է աւելի հրացաններ գրաւուած են:

** Սքիւպէն մայիս 10 թուով կը ծանուցուի թէ զօրագունդերը Տրէնիցայի հովտին մէջ կը յառաջանան, առանց ընդդիմութեան զինաթափ ընելով բնակչութիւնը: Զինուորները նմանապէս Իբէքի և Տիաքօվայի վրայ կը յառաջանան:

** Սքիւպէն Ֆրանքֆուրթէր Զայթունկի կը հեռագրեն. — Պատերազմական Նախարարին յայտարարութեանց համաձայն, կառավարութիւնը պարտական կը նկատէ Ալպանիան՝ բարենորոգումներու համար ըլլալիք ծախքերը վճարելու: Այդ կողմերը խաղաղելուն պէս, հարկ եղած միջոցները ձեռք պիտի առնուին, այդ գումարը գանձելու համար: Մահմուտ Շէվքէթ փաշա անընդունելի գտած է Ալպանիացիներուն առանձնաշնորհումները:

** Սքիւպէն կը ծանուցուի թէ Իսա Պոլէթին, որ Ջէրնալովայի կռուին մէջ վիրաւորուած էր, Տիաքօվայի մէջ կը գտնուի: Օսմ. զօրագունդերը անոր դէմ կը յառաջանան:

** Իգտամի Ալպանիոյ թղթակիցը, Հիքմէթ պէյ, որ կասկածով ձերբակալուած էր, ազատ թողուած է իր ինքնութեան քարդը ստանալէն յետոյ, կ՚ըսէ Սքիւպէն Օսմ. Լոյտի քաշուած հեռագիր մը:

** Բրիզրէնի մէջ, օսմ. բանակին հացի հայթայթիչին քով պաշտօնավարող դրագիր Մահմուտ ձերբակալուած է օսմ. զինուորներուն խռովարարական թելադրութիւններ ըրած ըլլալուն համար: Կատարուած քննութեամբ երեւան ելած է թէ այդ անձը, հին րէժիմի օրով, Համիտի սեննէկապետ Ֆայզի հաշւոյն լրտեսութիւն կ՚ընէր:

ՀԵԼԼԷՆՆԵՐՈՒ ԶԻՆ. ԾԱՌԱՅՈՒԹԻՒՆԸ

Հելլէն կառավարութիւնը Թուրքիոյ իր հիւպատոսարաններուն հրամայած է հելլէնահպատակ պահեստիները Յունաստան ղրկել: Այդ պահեստիները դէպի Պիրէոն ճամբայ հանուած են արդէն: Ֆրանսերէն տեղական թերթ մը այդ մասին հետեւեալ մանրամասնութիւնները կ՚իմանայ: Թուրքիա հաստատուած հելլէնահպատակները զերծ էին զինուորական ծառայութենէ որքան ատեն որ Յունաստան չերթային: Անցեալ օգոստոս ամսուն քուէարկուած զինուորական օրէնքէն յետոյ, բոլոր հելլէնահպատակները անխտիր պարտաւոր ըլլալով զինուորական ծառայութիւն կատարելու, անոնք որ 100 տոլարի վճարելով կ՚ազատէին, հիմա ստիպուած են երեք ամիս ծառայել, երբ զէնքի տակ կոչուին: Հելլէն կառավարութիւնը այժմ զէնքի տակ կը կոչէ զինուորական ծառայութենէ զերծ մնացած հելլէնահպատակները:

ԹՈՒՐՔԻԱ ԵՒ ՀՈՒՆԳԱՐԻԱ

Հունգարացի այն ճարտարագործները և վաճառականները, որոնք ապրիլ սկիզբները Պոլիս ու Սելանիկ այցելեցին, հիմա կը պատրաստուին մղում տալու Հունգարիոյ և Թուրքիոյ տնտեսական յարաբերութեանց: Անոնք հունգարական կառավարութենէն պիտի պահանջեն որ Թուրքիա ղրկուած ապրանքներուն փոխադրութեան գինը զեղչուին, մրցումը աւելի դիւրացնելու, նմուշներու մնայուն մթերանոցներ հաստատելու Պոլսոյ և Սելանիկի մէջ ու ամէն տարի աւելի մեծ ցուցադրութիւն մը սարքելու համար: Հունգարացի ճարտարագործները մտադիր են նաեւ մասնակցելու թրքական գործարաններու հաստատումին և հունգարական դրամատուն մը հիմնելու մայրաքաղաքիս մէջ: Այդ ճարտարագործները նոյնպէս անհրաժեշտ կը նկատեն Առեւտրական Սենեակներ հաստատել Կ. Պոլսոյ և Սելանիկի մէջ ու Հունգարիոյ առեւտրական բարձրագոյն վարժարաններուն մէջ թուրքերէն լեզուի ուսուցումը պարտաւորիչ դարձնել: Կատարուած զբօսական պտոյտին առթիւ հունգարական տասնըմէկ մեծ գործարաններու մնայուն ներկայացուցիչներ կարգած են: Միեւնոյն ատեն որոշուած է շըմիկրաֆիի, աղիւսի և ապակիի գործարաններ հաստատելու:

ԴԱՀԱԺԱՌԱՆԳ ԻՇԽԱՆԸ

Գահաժառանգ Եուսուֆ Իզզէտտին էֆ., աղջի գիշեր, Օբէրա թատրոնին ներկայացման հանդիսատես եղած է: Իշխանը ութը օր պիտի մնայ Բարիզ, և դարձին, Վիեննա պիտի այցելէ:

ՕՍՄ. ԶԲՕՍԱՇՐՋԻԿՆԵՐԸ

Իտալիա այցելող օսմ. զբօսաշրջիկները Սպէցիա հասնելով տեղական իշխանութեանց կողմէ ընդունուած են: Զբօսաշրջիկները նաւարանը այցելած են: Քաղաքը դրօշազարդուած էր:

ՀԱՑԻՆ ԳԻՆԸ

Հացագործները կ՚ընդդիմանան հացի գնոյն զեղչուելուն, առարկելով թէ ալիւրին գինը չի թոյլատրեր որ 5 փարա պակաս ծախուի հացը: Քաղաքապետութեան Ժողովը խորհրդակցութիւն կը կատարէ վերջնական որոշում մը տալու համար:

ԹԱԼԱԹ ՊԷՅ ԴԷՊԻ ԱՆԱՏՕԼՈՒ

Ներքին գործոց նախարար Թալաթ պէյի կատարելիք ուղեւորութիւնը Անատօլուի կարգ մը նահանգներուն մէջ՝ մեծ գոհունակութիւն պատճառած է տեղւոյն բնակչութեան: Անատօլուի նահանգներուն մէջ բազմաստորագիր աղերսագիրներ կը պատրաստուին, Նախարարէն խնդրելով որ իր ուղեւորութիւնը փութացնէ, [illegible] տալու համար:

ՀԻԼՄԻ ՓԱՇԱՅԻ ՎԵՐԱԴԱՐՁԸ

Նախորդ եպարքոս Հիլմի փաշա, որ չորս ամսուան ուղեւորութիւն մը կատարած էր եւրոպական մեծ մայրաքաղաքներուն մէջ, երէկ առտու Պոլիս հասաւ արեւելեան ճեպընթացով: Նախարարներէն ոմանք, բարձրաստիճան պաշտօնատարներ և Սուլթանին կողմէ երկու պալատական պաշտօնատարներ բարի գալուստի գացած էին Սիրքէճիի կայարանին մէջ:

ՇՈՒՆԵՐՈՒ ՀԱՒԱՔՈՒՄԸ

Մինչեւ հիմա մայրաքաղաքիս մէջ հաւաքուած շուներուն թիւը 2300ի կը հասնի: Ամէն շուն օրը մէկ հաց կը տրուի: Առողջ շուները իրենց մէջ չեն ընդունիր հիւանդոտ շուները: Թօփգաբուի ապաստանարանը, ուր շուները կ՚արգելափակուին, 10,000 շուն կրնայ բովանդակել իր մէջ:

ԻՏԱԼԱՑԻ ԾՈՎԱԿԱԼԻ ՄԸ ԱՅՑԵԼՈՒԹԻՒՆԸ

Երէկ ծանուցած էինք Միջերկրականի իտալական նաւաբաժնին հրամանատար ծովակալ Ամէրոյի Պոլիս ժամանումը: Երբ Ֆօարիի լրատար-նաւը Պոլսոյ նաւահանգիստը մտաւ, բոլոր օտար պահականաւերը ողջունեցին զայն: Ծովակալը իր նաւուն մէջ պիտի անցընէ գիշերը: Իր հետ եկած են նաեւ Միջերկրականի նաւաբաժինէն 15 սպաներ: Ծովակալը 57 տարեկան է և համակրելի բնաւորութիւն մը ունի: Աղջի իրիկուն, իտալական դեսպանատան մէջ հացկերոյթ մը տրուեցաւ ի պատիւ ծովակալին:

ՉԸՍԹԸՐԻ ԾՐԱԳԻՐԸ

Պետական Խորհուրդը իր վերջին նիստին մէջ նկատողութեան առնելով Չըսթըրի ծրագիրը, նպաստաւոր կերպով ընդունած է Սուվէյտիէէն կամ Եումուրթալըքէն մինչեւ Տիարպէքիր, Վան, Սուլէյմանիյէ երկարելիք երկաթուղիի մը շինութեան ծրագիրը: Այդ ծրագրին վերաբերեալ տեղեկագիրը Բ. Դուռ յղուած է:

ԹԱՏ. ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒՄ

Այս իրիկուն Բըթի-Շանի թատրոնին մէջ պիտի ներկայացուի Աբովեանի «Վէրք Հայաստանի»ի գործէն քաղուած «Բաջն Աղասի կամ Աւլան Պալասի» թատերախաղը, ի նպաստ Պ. Բէջէճեանի:

ՄԵԿՆՈՒՄ

Նասիօնալ Բրօթէքթօր անգլ. ապահովագրական ընկերութեան Թուրքիոյ ընդհ. Տնօրէն Վիչէն էֆ. Գոլֆոսին ընկերութեան Տնօրէն Խորհրդոյ հրաւէրին համաձայն, այս իրիկուն պայմանագրական կառախումբով Լիվրբուլ կը մեկնի, իր ժէրանին՝ Պ. Եդուարդ Ճապեանի հետ:

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐ

ԴՈՂՈՒԹԻՒՆ. — Աւենէ մը ի վեր քսակահատները և գողերը գործի վրայ են: Անցեալ իրիկուն, կամուրջին գլուխը, Ղալաթիա, Ազիզիէ պահականոցին դիմաց գտնուող մզկիթը գողեր մտնելով, կողոպտեցին, մինչ պահականոցին ոստիկան զինուորները կը մրափէին քիչ մը անդին:

ԿԱԼԱԹԱ-ՍԷՐԱՅԻ ՄԷՋ ՊԱՏԱՀԱՐ ՄԱՀԸ. — Հելլէնական դեսպանը եպարքոսին բողոքեց Կալաթա-Սէրայի մէջ բանտարկուած հելլէնահպատակ քսակահատին մահուան առթիւ: Դեսպանը պահանջեց որ խիստ և անմիջական քննութիւն մը կատարուի: Եպարքոսը յայտարարեց որ գործին քննութիւնը առաջ կը տարուի:

ԱՂՋԿԱՆ ՓԱԽՈՒՍՏ. — Բանկալթի հաստատուած 17 տարու աղջիկ մը իր հօրենական տունէն փախած է, հետը առնելով անձնական գոյքերը: Հօրը խնդրանքին վրայ, ոստիկանութիւնը կը փնտռէ աղջիկը:

ԱԶԳԱՅԻՆ ԿԵԱՆՔԸ

ԱԶԱՏ ԿԱՐԾԻՔՆԵՐ

Ընթերցողներս չեմ ուզեր զրկել այն հաճոյքէն, զոր ես ըմբոշխնեցի, մէկ մինակս, գրասեղանիս վրայ ծռած, նամակի մը հետեւեալ տողերէն.

«Անցեալ օր երիտասարդ բարեկամի մը ձեռքը պայմանագրութիւն մը տեսայ, զոր ստորագրած էր յանձնելու համար իր բաթրոնին (չորպաճիին գաղիերէնը): Ահաւասիկ այդ պայմանագրութիւնը բառ առ բառ.

Ա.— Դաշնակցական կամ հնչակեան չպիտի ըլլամ:

Բ.— Լրագիր կարդալէ բացարձակապէս պիտի դադրիմ:

Գ.— Ազգային և ընկերական ո և է գործի միջամուխ չպիտի ըլլամ:

Դ.— Ազգային և յեղ. գործերով զբաղող անձերու հետ չպիտի տեսնուիմ:

Վերոյիշեալ չորս յօդուածները կ՚ստորագրեմ նիւթական բարւոք վարձատրութեան մը յոյսով, զոր խոստացած է ընել պաշտօնավարած վաճառատանս բաթրոնը, եթէ երբեք յարգեմ խոստումս օրինաւորապէս» Կ. Ն.

Էտիրնէ, 28 ապրիլ 1910.

Այս չքնաղ տոքիւմանը սոյն քաղաքէն է որ պատուաւոր ազգային մը ինծի կը հասցնէ. և ինչպէս անոր պարունակութիւնը ցոյց կուտայ, եղերական և բարացուցական պատմութիւն մը կը ծածկուի հոն: Բայց քիչ մը ընդլայնենք զայն, գէթ զուարճանալու համար:

Էտիրնէ քաղաքին մէջ վաճառական մը կայ, որ ըստ ամենայն հաւանականութեան մանիֆաթուրայի վրայ աղէկ գործ կ՚ընէ: Խոշոր փոր ունի, և մեղկ այտեր: Իբրեւ մարդ՝ չահաւէտ է, իբրեւ հայ՝ ժամաւէտ, ազգասէր, բարեսէր: Անպատճառ գոնէ մէկ անգամ թաղականութիւն ըրած է, իր կենսագրութեան ազգային բաժինը բոլորովին թափուր չձգելու համար: Իր սաղը մասնաւորապէս կը փայլէր... համիտեան շրջանին: Յուլիսեան պատահարէն ասդին՝ այդ սաղը երթալով նուաղած է, վերջիվերջոյ տժգոյն մոլորակ մը ըլլալու համար: Վաճառականը այս տժգունութենէն չախորժիր: Շուրջը կը նայի, պատճառները որոնելու, և կը տեսնայ նախ՝ յեղափոխականները, յետոյ լրագիրները (որոնք այնքան խեղճ էին Համիտին հայրախնամ ձեռքին տակ) և վերջապէս ազգային գործերը, որոնք սահմանադրական թռիչք ձեւ մը առեր են: Հրապարակին վրայ նոր գաղափարներ մէջ կուգան, որոնք իր ջիղերուն կը դպչին: Իր վաճառատան մէջ իսկ իր մէկ քանի պաշտօնեաները տեսակ մը բան եղած են որ նոյնպէս իր փափուկ ջիղերը կը նեղէ: Ինչ է աս. ինչ կ՚ըլլանք կոր: Տա իր գրագիր օլաճախը, որ կը դողար մեծփոր չորպաճիէն, ձեւեր մը առնելու սկսած է. դուրսը, կասկածելի մարդոց հետ կը տեսնուի, կուսակցական կոչուած անառակներու հետ յարաբերութիւն ունի, և մանաւանդ, ինչ որ ամէնէն աւելի անհանդուրժելի է, ամէն օր գրասեղանին վրայ լրագիր մը ունի, մէկը այն լրագիրներէն որոնք տակնուվրայ կ՚ընեն հրապարակը և ազգային ու չորպաճիական բրէսթիժը ցեխերուն մէջ կը քշկռտեն: Վանտէ. բայց ո՞վ կ՚երաշխաւորէ թէ անոր յաջորդը աւելի գէշ տարր մը չպիտի ըլլայ: Վաճառականը կը մտածէ, և յետ մը կը ծագի մտքին մէջ: Կը կանչէ գրագիրը:

— Կարապետ, կ՚ըսէ անոր, մարդ ըլլալու միտք ունի՞ս:

— Ի՞նչ ըսել է, էֆէնտի...

— Եթէ ունիս, մտիկ ըրէ, կը շարունակէ չորպաճին. աս բռնած ճամբադ գէշ ճամբայ է. ասանկ երթայ նէ գործիս չպիտի գաս և պիտի ստիպուիմ ճամբու տալ քեզի: Բայց ի՞նչ տեղը կայ որ հասցէդ ըլլայ: Ի՞նչ կը հասկնաս կոր աս կուսակցականներէն, աս լրագիրներէն, աս թաղմ մը ազգայինճիներէն. ամէնն ալ տէ՛ֆ ըրէ լմննայ երթայ:

— Բայց, էֆէնտի...

— Իշտէ այսչափ. եթէ աս ըսածս ընես նէ՛ հոս կը մնաս, ապա թէ ոչ...

Եւ վաճառականը փողոցին դրան նայեցաւ իմաստալից ակնարկով։ Դրագիրը տեսաւ վտանգը որ ապրուստին, այսինքն կեանքին կ՚սպառնար. ըմբոստութեան շարժում մը, որ իր մէջ ծնաւ այդ բռնաւորական փորձին առջեւ, շուտ զըսպուեցաւ, անհետացաւ։

— Շատ աղէկ, էֆէնտիս, ըստոր կ՚ուզես անանկ ընեմ։

— Հա՛, տեսա՞ր մի, մարդ եղար. հիմակ ա՛լ աչքս նայէ. վարձքդ պիտի ստանաս. գրէ՛ նայիմ սա թուղթին վրայ...

Եւ չորպաճին իր գրագրին տուն կուտայ այն պայմանագրութիւնը զոր վերեւ հրամցուցի ընթերցողներուն։

* * *

Արգաւանդ շրջան մը կը բոլորենք, անկասկած։ Ներսէն երեք տարուան բռնակալութեան բարիքները քաղելու վրայ ենք։ Բարքերու յետադրջականութիւնը իր ժանիքները կը ցուցնէ։ Թող հայութիւնը պատրաստուի ողջունելու, հանդարտ սրտով և պաղարիւն, իր ընկերային ու մտաւորական... խաւարումը։ Դէպքերը, իրարմէ աւելի մռայլ, կուգան մթագնել մեր հանրային կեանքը։ Ազգային պատմութեան մէկ դարձքին վրայ ենք, ցաւալի՛ հանգրուան, որ պիտի կանգնի ինչպէս սեւ կոթող մը մեր ժամանակակից տարեգրութեանց մէջ։ Վայրէջքնիս ահռելի է։ Ամիրայութեան շրջանը խունկով մոմով պիտի փնտռենք, վասն զի հիմակուանը անկից հարիւրապատիկ աւելի դժնդակ է ու խաւարամած։

ԵՐՈՒԽԱՆ

ԵՐՈՒՍԱՂԷՄԻ ԳՈՐԾԵՐ

Պարգեւ էֆ. Փափազեան, որ իբր Վարչ. պատուիրակ գացած էր Երուսաղէմ կիրակի օր վերադարձաւ։ Երուսաղէմի հայկական գործերը թէեւ վերջնապէս կարգադրուած չեն, սակայն մօտ են իրենց լուծումին։ Պատր. տեղ. Տ. Դանիէլ Վրդ., որուն եպիսկոպոսական վկայագիր տրուած էր, մէկ երկու օրէն կը հասնի Պոլիս, մեկնելու համար էջմիածին։ Դանիէլ Վրդ.ի բացակայութեան միջոցին, ինչպէս յայտնի է, պիտի փոխանորդէ Տրդատ եպիսկ., որուն ներկայութիւնը վանքին մէջ ունեցած է իր ազդեցութիւնը միաբաններուն վրայ, որոնք քանի մը տարուան անիշխանական դրութեան հետեւանքով վարժուած էին անկարգապահութեան։ Տրդատ եպիսկ. իր պատկառանքը կրցած է զգալի ընել հոն և միաբանները հետեւելով իր օրինակին, ամէն առտու իրիկուն ներկայ կը գտնուին եկեղեցիին ինչպէս նաեւ սեղանատունին մէջ։ Կարգապահութեան ոգին ամէն բանէ աւելի կարեւոր է վանքի մը մէջ, ինչպէս է Երուսաղէմ։

ԳԱՍԹԷՄՈՒՆԻԻ ՎԻՃԱԿԸ

Գասթէմունիի վիճակը, որ Գոնիայի վիճակէն հետ 4—5 տարի առաջ կազմուեցաւ, հիմա կը գտնուի բաւական բարեկարգ վիճակի մը մէջ։ Կառավարութիւնը սակայն, դեռ վերջնապէս չէ ճանչցած այս երկու վիճակները, ուր ղրկուող Պատր. Տեղապահները չեն կրնար մասնակցիլ «Իտարէ»ի ժողովներուն։ Գասթէմունիի վիճակէն Պոլսի միւթէսարրըֆութիւնը բաժնուած և ուրոյն սանճագ եղած ըլլալով՝ Գասթէմունիի Պատր. Տեղապահ Տ. Եղիշէ Վրդ. Ամասիոյի Պոլիս եկած է, որպէս զի կառավարութենէն մասնաւոր յանձնարարական մը առնէ Պոլսի կառավարիչին ուղղեալ, հոն այցելութեան միջոցին դժուարութիւններու չհանդիպելու համար։ Գասթէմունիի վիճակը բաւական ատեն է ի վեր առաջնորդ մը ունեցած չըլլալուն համար լքուած էր գրեթէ. սակայն հիմա Պոյապատ և Սինոպի Դուլյլուջ գիւղին մէջ կազմուած են նոր Թաղ. Խորհուրդներ և միւս թեմերուն մէջ ալ ազգային գործերը քիչ շատ կազմակերպուած վիճակ մը ունին։ Գասթէմունիի մէջ կազմուած է Թաղ. Ժողով մը, հսկելու համար թեմերու Թաղ. Խորհուրդներուն գործերուն վրայ։

ՀԱՅ ԶԻՆՈՒՈՐՆԵՐՈՒ ԴԻՄՈՒՄԸ

Սելանիկի Ճումա-այի Պալա քաղաքին մէջ գտնուող հայ զինուորները գիրով մը դիմած են Պատրիարքարան յայտնելով թէ՝ տեղին մէջ ոչ հայ եկեղեցի և ոչ ալ հայ քահանայ կայ, ուստի զրկուած են հոգեւոր մխիթարութենէ և կը խնդրեն որ փոխադրուին Սելանիկ։ Այս մասին Պատրիարքարանի կողմէ պէտք եղած դիմումը կատարուեցաւ երէկ պատկանեալ պաշտօնէութեան, որպէսզի նոյն զինուորները փոխադրուին Սելանիկ։

ՄՈՒՇԻ ՄԷՋ ՏՆՏԵՍ. ԽՈՐՀՈՒՐԴ

Մուշի մէջ կազմուած է նոր Տնտես. Խորհուրդ մը, որուն անդամներն են՝ Տեարք Միսաք Փոլեան, Գրիգոր Շմկեան, Յակոբ Էթմէքճեան, Խաչատուր Կարապետեան և Պաղտասար Պետրոսեան։

ՊԱՐԳԵՒ ՎԱՐԴԱՊԵՏ

Պիլէճիկէն Տ. Սիմոն քհնյ. կը հեռագրէ թէ Աֆիոն Գարահիսարի Պատր. Տեղապահ Տ. Պարգեւ Ծ. Վրդ. Դանիէլեան հասած է հոն և սկսած է իրեն յանձնուած գործերուն կարգադրութեան։

ՀՐԱԺԱՐԱԿԱՆ

Գառնիկ էֆ. Սարգիսօֆ հրաժարական տուած է Նպաստից Յանձնաժողովին անդամակցութենէն։

ԳԵՂԱՐՈՒԵՍՏ

Բերայի Հայ Երիտասարդաց Միութիւնը գեղեցիկ գաղափարը յղացած է երաժշտութեան դասընթացք մը հաստատելու իր կեդրոնին մէջ։ Մանրամասնութիւնները տեսնել մեր այսօրուան թիւին մէջ։ Ամէն տարակոյսէ վեր է որ դպրոցական և ձայնական երաժշտութիւնը լաւագոյն միջոցներէն մէկն է բարքերն ազնուացնելու, միտքն ու ճաշակը կրթելու։ Դժբախտաբար մինչեւ ցարդ, գուցէ մեր ազգային կեանքին յուզումներուն բերմամբը, գրեթէ ո՛ և է կարեւորութիւն չէ տրուած մեր մէջ երաժշտութեան։ Արեւելեան տրտում երաժշտութիւնը մեր հասկցած միակ երաժշտութիւնն եղած է ցարդ դժբախտաբար, որ ուրիշ բանի չէ ծառայած եթէ ոչ փճացնել մեր ճաշակը և ախտեցնել մեր հոգին։ Եւրոպական առողջ, աշխոյժ, հզօր նուագերգութիւնը ապահովապէս պիտի սատարէր ի մեր տրամադրութեանց փոխուելուն, զուարթութեան երանգով մը ջրդեղելու մեր հոգին։ Այս տեսակէտով ահա յոյժ օգտակար և կարեւոր է ձեռնարկը զոր կը փորձէ Բերայի Երիտասարդաց Միութիւնը։ Գեղարուեստական զարգացման այսչափ աղուոր առիթ մը դիւրութիւնները մասնաւանդ հրապոյր մը կ՚ընծայեն հայ երկսեռ երիտասարդութեան խանդավառ ընդունելութիւն մը ընելու այս ձեռնարկին, որ պատիւ միայն կը բերէ միութեան ազնիւ անդամներուն։

ՕԶԴ.— Ղալաթիոյ Ս. Լուսաւորիչ եկեղեցւոյ խնամակալութիւնը կը ծանուցանէ թէ ամենապատիւ Ս. Պատրիարք Հայրը հաճեցած է կանանց յատուկ Ս. Պատարագ մատուցանել յառաջիկայ հինգշաբթի, 13 մայիս, Ղալաթիա Ս. Եկեղեցւոյն մէջ և իւր հոգեշունչ և պերճախօս քարոզութեամբ հոգեւորապէս մխիթարել բարեպաշտ ունկնդիրները։

Ի դիմաց Խնամակալութեան

Ատենադպիր Ա. Կ. ԹԱՐԱՔ — Վ. Ատենապետ Յ. ՅԱԿՈԲԵԱՆ

Ղալաթիա 10 Մայիս 1910

Ծանօթ.— Սկզբնաւորութիւն ժամերգութեան ժամ 12½, Ս. Պատարագ ժամը 2ին։

ԲԵՐԱՅԻ ՀԱՅ ԵՐԻՏԱՍԱՐԴԱՑ ՄԻՈՒԹԻՒՆ

ԵՐԳԵՑՈՂՈՒԹԵԱՆ ՀԱՅԿ. ԴԱՍԸՆԹԱՑՔ

Բերայի Հ. Ե. Մ.ը պատիւ ունի ծանուցանել Հայ հասարակութեան թէ՝ թելադրուած Պ. Լեւոն Եղիազարեանի եւրոպական երգեցողութիւնը հայ ժողովուրդին մէջ մշակելու առաջարկէն, ձեռնարկած է հիմնելու ԵՐԱԺՇՏՈՒԹԵԱՆ ԴԱՍԸՆԹԱՑՔ մը, տնօրէնութեամբ Պ. Եղիազարեանի, որուն պիտի կրնան մասնակցիլ երկու սեռէ հայ արուեստասէրներ, առանց կրօնի խտրութեան։

Դասընթացքը պիտի պարունակէ հետեւեալ ճիւղերը.

1. Chant «Solo» (Երգեցողութիւն Սոլօ).
2. Classe d'Opéra (Օբերայի դասընթացք).
3. classe d'Ensemble (Անսամպլըի և խմբական երգեցողութիւն).

Այս ճիւղերուն հետ պիտի աւանդուին հետեւեալ պատրաստողական և լրացուցիչ դասերը.

A. Théorie de musique.— B. solfège.— c. Histoire de musique.

Այս դասընթացքը կ՚ընդգրկէ ամբողջ տեսական երգեցողութիւնը։ Ձայն աւարտող մը ամբողջովին տիրացած կ՚ըլլայ երգեցողութեան արուեստին, մինչեւ օբերայի երգիչ ըլլալու աստիճան։ Անոր մշակումով՝ կարելի կ՚ըլլայ կազմել եւրոպական ըմբռնումով Հայկական երգիչ խումբեր, թէ ժողովրդական, թէ եւրոպական և թէ եկեղեցական երգեցողութեան համար, որուն գոյութիւնը այնքան փափաքելի է ազգին մէջ։

Այս ձեռնարկին յաջողութեանը՝ ուրախ ենք յայտնելու որ Պրն. Եղիազարեան նուիրած է իր բոլոր եռանդը և աջակցութիւնը։ Ծանօթացնելու համար հասարակութեան ԵՐԳԵՑՈՂՈՒԹԵԱՆ ՀԱՅԿԱԿԱՆ ԴԱՍԸՆԹԱՑՔԻ տնօրէնը, ըսենք թէ՝ Պ. Եղիազարեան ընթացաւարտ է Բարիզի conservatoire National de Musique et de déclamationէն, ուր հետեւած է՝ Warot (Սոլօ երգեցողութեան), de Martini (Սոլօ երգեցողութեան և Սոլֆէժ), Cirodet (Օբէրայի դասախօսութեան), Bougaut-ducoudray (Երաժշտական պատմութեան) և Georges Marty (Անսամպլը և խմբ. երգեցող.) Բրօֆէսէրներու դասընթացքներուն։ Մասնաւորապէս մշակած է Օբէրայի երգչութիւնը և ունենալով թէնօր ձայն, մասնակցած է եւրոպական նուագահանդէսներու։ Թէ Ռուսաստանի և թէ Եւրոպական քաղաքներու մէջ մեծ աշխատութիւն ունեցած է երգիչ խումբեր կազմելու համար։ Երկար ատեն դասախօսած է բազմաթիւ արուեստասէրներու և տուած է հայկական և եւրոպական երաժշտութեան նուագահանդէսներ՝ որոնք մեծապէս գնահատուած են եւրոպական մամուլին կողմէ։ Ինք առաջին Հայն է որ՝ մտած է Բարիզի Քօնսէրվաթուարը ու որ(?) ընթացաւարտ եղած է փայլուն վկայականով։

Պ. Եղիազարեան զոհողութեան ձեռնարկ մը նկատելով մեր ծրագիրը, Միութեանս հետ համաձայնած է չափազանց դիւրամատչելի պայմաններով դասախօսելու ԵՐԳԵՑՈՂՈՒԹԵԱՆ ՀԱՅԿԱԿԱՆ ԴԱՍԸՆԹԱՑՔԻ ճիւղերը, որոնց մասնակցելու համար կրնայ ամէն մարդ դիմել, որովհետեւ որոշուած է մինչեւ իսկ ձրի ընդունիլ այն կարգի երաժշտասէրներ, որոնք նիւթական միջոցներէ զուրկ են, բայց որոնք երգչական յարմարութիւն ունին։

Կոչ կ՚ընենք ուրեմն Հայ հասարակութեան, փութալու օգտուիլ այս առիթէն, ազգին մէջ իրականացնելու համար պէտքը ո՛րչափ զգացուած երգիչ խումբերու, որոնք ազգի մը գեղարուեստական յառաջդիմութեան էական տարրերը կը կազմեն։

Կանանց և այրերու դասախօսութիւնք զատ զատ պիտի աւանդուին։

Կը խնդրուի դիմել՝ Բ. Հ. Ե. Միութեան (Բերա Մեծ փողոց Թիւ 46) իգական սեռէ, Բշ. և Եշ. օրերը ժամը 4-6 (ը. ե.) և Կիրակի՝ 2-4, (ը. ե.) —

Երիկ մարդիկ՝ Դշ. և Ուր. ժամը 5-7, (ը. ե.) և Կիրակի՝ 11-1 (ը. ե.)։

Դասընթացքը պիտի սկսի շաբաթ, 15/28 մայիս. անոնք որ արդէն արձանագրուած են՝ դիմեն նոյն օրը, ժամը 5-8 (ը. ե.), Միութեան սրահը։

ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆ
Բ. Հ. Ե. ՄԻՈՒԹԵԱՆ

Կ. Պոլիս 12 25 Մայիս 1910

ԽՈՐՀՐԴԱՐԱՆԱԿԱՆ ՔՐՈՆԻԿ

ՕՐԷՆՔՈՎ ԱՐԳԵԼՔ ԴՐՈՒԻԼ Կ՚ՈՒԶՈՒԻ ԵՐԵՍՓ. ԸՆՏՐԵԼԻՆԵՐՈՒ

ԱՂՄԿԱԼԻՑ ԵՒ ՊԱՏՄԱԿԱՆ ՆԻՍՏ ՄԸ

ԱՄԷՆ ՕՍՄԱՆՑԻ ԸՆՏՐԵԼԻ՞ Է ԹԷ ՈՉ

ԵՐԿՐՈՐԴ ԱՆԳԱՄ ՉԸՆՏՐՈՒԵԼՈՒ ՎԱԽ ՈՒՆԵՑՈՂ ԵՐԵՍՓՈԽԱՆՆԵՐ

ՑԱՐՉԱԿՈՒՄՆԵՐ ԻՐԱՐՈՒ ԴԷՄ

Իր տեսակին մէջ եզական ու նոյնքան ալ շահագրգռական նիստ մըն էր Երեսփ. Ժողովի երէկի 96րդ նիստը, որ Օսմ. Սահմանադրական կառավարութեան տարեգրութեանց մէջ պիտի գրաւէ իրեն արժանի տեղ մը։ Երէկի նիստին մէջ էր որ պարզուեցաւ ու որոշուեցաւ կարգ մը երեսփոխաններու գոյները, երէկի նիստին մէջ էր որ 138 երեսփոխաններ ցոյց տուին թէ երկրորդ նստաշրջանին չընտրուելու վախը ունին և հետեւաբար անհրաժեշտ է որ այժմէն միջոցներ ձեռք առնէին և կարելի եղածին չափ սեղմէին ընտրական օրէնքը, որպէս զի երկու տարի վերջ վերստին ապահով կերպով գրաւէին երեսփոխանի աթոռները։ Թէ՛ առաջարկող պաշտպանողականներուն և թէ՛ ընդդիմադիր ազատականներուն համար հարցը կենսական էր և ահա ատոր համար էր որ երէկի Ժողովը կատարեալ պայքար մը եղաւ։

Նիստը բացուեցաւ ժամը 3.50ին, նախագահութեամբ Ահմէտ Րիզա պէյի։ Ատենագրութենէն վերջը կարդացուեցաւ եպարքոսական թէզքէրէ մը, որով Ժողովին կը ղրկուէր գահընկէց Սուլթանին պարտքերու մասին օրինագիծ մը։ Ղրկուեցաւ պատկանեալ Յանձնաժողովին։

Նախագահը ծանոյց որ Ժողովը Մարդահամարի օրինագծին միացեալ յօդուածներուն վիճաբանութեան անցնելէ առաջ կարդացնել պիտի տայ այդ առթիւ տրուած երկու թագրիրներ։

Այս թագրիրներէն առաջինը որ 159 երեսփոխաններու կողմէ ստորագրուած էր, կ՚առաջարկէր որ ո և է անձի նագլը մէքեանի գործողութիւնը այն ատեն միայն կատարուի և տեղացի համարուի, երբ այդ անձը 5 տարի բնակութիւն հաստատած է իր գտնուած նահանգին մէջ և կ՚աւելցնէին որ այս պարագան առանձին յօդուածով դրուի մարդահամարի օրէնքին մէջ։ Երկրորդ թագրիրն ալ միեւնոյն առաջարկը կ՚ընէր, միայն թէ անիկա այդ պայմանաժամը 3 տարիի զեղչած էր։

Մ. Արիֆ.— Արդէն անցեալ օր այս խնդիրը վիճաբանութեան դրուեցաւ և լսուեցաւ որ օսմանցիի իրաւունքներուն մէջ ոտնձգութիւն մը ընել է արգիլելով զայն այսինչ քաղաքէն այնինչ քաղաքը երթալը. ատիկա հակառակ է նոյն իսկ սահմանադրական կարգերու։ Այս թագրիրը տուողները կը կարծեմ թէ ամէն բանէ առաջ նկատի առած են երեսփոխանական ընտրութիւնները (աղմուկ, ժխոր). ես ուրիշ պատճառ չեմ տեսներ. կ՚ուզուի կոր որ դուրսէն եկող երեսփ. ընտրելիներու առջեւ դժուարութիւն հանուի. բայց ինչո՞ւ կը վախնանք օտարէ մը որ պիտի գայ ձեր վայրերուն մէջ ինքզինքը իբրեւ ընտրելի պիտի ներկայացնէ. ինչ պիտի ընեն այդ ընտրելիները, պիտի երթան այսինչ կամ այնինչ նահանգը և մէկ քանի գօնֆէրանսներ պիտի տան, ի՞նչ կ՚ըլլայ մէկ քանի գօնֆերանսով. ատիկա կարող ընտրելիի մը ընտրելիութեան վրայ ազդեցութիւն չըներ. իսկ եթէ պիտի ընէ և այդ անձը ժողովուրդը դուրսէն եկողին պիտի տայ իր քուէն, ըսել է այն ատեն տեղացի ընտրելին կարողութիւն չունի և արժանի չէ երեսփոխան ընտրուելու։ Այս օրէնքով օսմանցիի մը առջեւ արգելք դնել կ՚ուզենք և կ՚առաջարկենք որ 5 կամ 3 տարիէն իր իրաւունքներուն տէր ըլլայ. լա՛ւ. այս անարդարութիւնը երբ օսմանցիին կ՚ընենք, անդին երբ օտար մը գայ և ուզէ իր հպատակութիւնը փոխելով օսմանցի ըլլալ, կը մերժե՞նք զինքը. ո՛չ. իսկ եթէ ընդունինք իբրեւ օսմանցի, կրնա՞նք անոր ըսել որ 5 տարի սպասէ որպէս զի քաղաքացիական իրաւունքներու տիրանայ. ո՛չ. այլ անոր անմիջապէս ամէն իրաւունք կուտանք. արդ երբ օտարի մը այս բոլոր իրաւունքները կը տրուին, ինչպէ՛ս է որ բուն այս երկրի զաւկին, արդէն օսմանցի եղողի մը պիտի վլացուի իր արդէն գոյութիւն ունեցող քաղաքացիական իրաւունքները, երբ ան այսինչ քաղաքէն միւս քաղաքը մեկնի. Ես բոլոր ուժովս կ՚առաջարկեմ որ այս թագրիրը մերժուի, քանի որ մէջը ոչ արդարութիւն կայ և ո՛չ ալ տրամաբանութիւն։

Էօմէր Ֆեվզի պաշտպանելով Մ. Արիֆ պէյի ըսաւ թէ իր նահանգին մէջ գտնուող տեղացի մը աւելի լաւագոյն կերպով կրնայ գիտնալ իր քաղաքակիցներուն պէտքերը. անկէ զատ ըսաւ թէ պէտք է այդ 5 տարին մնայ, որպէզի դուրսէն կարգ մը մարդիկ ինքզինքնին ընտրելի չդնեն. ժողովուրդը դեռ հասած չէ այն վիճակին որ ազդեցութենէ զերծ ըլլայ և գիտակից ընտրութիւն կատարէ։ Էօմէր Ֆեվզի աւելցուց թէ միայն կեդրոններու մէջ չէ, այլ գաւառներն ալ հետզհետէ արժանաւոր երեսփոխաններ կը հասցնեն և հետեւաբար պէտք չկայ որ դուրսէն մարդիկ իրենց ընտրելիութիւնը դնեն տեղ մը ուր չեն բնակած և այդ վայրը չեն ճանչնար։

Մարդահամարի պաշտօնեան ևս խօսելով ըսաւ թէ՝ ներկայ օրէնքին մէջ երբեք այդ կերպ տրամադրութիւն մը աւելցնելու պէտք չկայ, քանի որ թագրիրին առաջարկածը բոլորովին տարբեր խնդիր է և երբեք առնչութիւն չունի մարդահամարի օրէնքին հետ։

Թալեաթ (Էտիրնէ) ևս ըսաւ թէ՝ պէտք է մերժել այս թագրիրը. օսմանցիի մը իրաւունքը ինչո՞ւ պէտք է կապել ըսաւ զայն 5 տարի ընտրելիութենէ և ընտրողի իրաւունքէ զրկելով. Սահմ. 17րդ յօդուածը երբ ամէն օսմանցի հաւասար է կ՚ըսէ, ինչպէս կ՚ըլլայ երբ մենք օսմանցիներու մէջ զանազանութիւն դնենք։ (Աղմուկ. ժխոր). աղմկելու և բարբառ ընելու պատճառ չկայ. իրաւունք և փաստ չունեցողը կ՚աղմկէ։

Բ. Տօրէֆ ևս ըսաւ թէ այս տեսակ օրէնք մը երբ դրուի օսմանցիները պիտի զրկուին նաեւ թաղապետական և այլ ընտրութեանց մասնակցելու իրաւունքէն. առաջարկեց որ այդ թագրիրը յետաձգուի և նկատի առնուի Երեսփ. ընտրական օրէնքին վիճաբանութեան միջոցին։

Մանսուր փաշա (Արաբ) վիճաբանութիւնը աւելորդ նկատեց, քանի որ 159 հոգինոց տրուած թագրիր մը մեծամասնութեան ձայնը ըսել է ըսաւ և հետեւաբար առաջարկեց որ երկրին և կրօնքին փրկութեանը համար անմիջապէս քուէի դրուելով ընդունուի։

Հ. Պօյաճեան աւելորդ նկատեց 5 կամ 3 տարի պայմանաժամ դնելը. այդքան տարիի պէտք չկայ ըսաւ ո և է վայր մը ու անոր բնակիչները ճանչնալու համար. շատեր ամիս մը կենալով յաճախ տեղացիէն աւելի լաւ կ՚ուսումնասիրեն տեղական վիճակը. (Աղմուկ. ժխոր)։

Իսմ. Հագգը (Կիւմիւլճինէ) խօսեցաւ ի նպաստ թագրիրին և պաշտպանեց 5 տարուան պայմանաժամը։

Ֆերիտ.—Սա թագրիրին տակը ստորագրած է ժողովին մեծամասնութիւնը, հետեւաբար յայտնի է որ պիտի ընդունուի։ Մանսուր փաշա կ՚ըսէ թէ այս թագրիրը երկրին և կրօնքին փրկութեանը համար է։ Սակայն ամէնէն առաջ ես հարցնեմ թէ այս թագրիրը ինչո՞ւ այս օրէնքին վիճաբանութեան ատեն նկատի կ՚առնուի։ Ինչո՞ւ համար օսմանցի անձի մը համար հինգ տարի պայմանաժամ կ՚որոշուի. ի՛նչ առնչութիւն ունի ատիկա երեսփոխանական ընտրութեան հետ։ Եթէ ասանկ տրամադրութիւն մը աւելցնել կ՚ուզէք, ընտրական օրէնքին մէջ աւելցուցէք։ Ո՞վ իրաւունք տուաւ որ 159 հոգի իրենց կամքը առաջ քշել տալու համար, 30 միլիոն ժողովուրդին իրաւունքը բռնաբարեն ու ոտքի տակ առնեն (արաբները և աջակողմը կ՚աղմկէ). ուզածնուդ չափ աղմկեցէ՛ք, բայց մտիկ ըրէ՛ք. դարձեալ կը կրկնեմ, 270 հոգի իբրեւ երեսփոխան պիտի ընտրուի ըսելով չենք կրնար 30 միլիոն ժողովուրդին իրաւունքը ոտնակոխ ընել (երկարատեւ ծափեր, միւս կողմէ կ՚աղմկեն և կ՚ուզեն խափանել. իսկ ձախակողմէն և կեդրոնէն բազմաթիւ ձայներ կը պոռան. «Շարունակեցէ՛ք, շարունակեցէ՛ք»), ասանկ օրէնք չըլլար. մարդահամարի կանոնագրին մէջ երեսփոխանի մը ընտրութեան հետ առնչութիւն ունեցող տրամադրութիւն մը չի կրնար աւելցուիլ։

Այս միջոցին հակառակորդ Էմալլի բաւ. թիէն Փէյզի կ՚ուզէ աղմկել և պոռալ, խափանելու համար Ֆէրիտ պէյի խօսքերը։

Նախ.— Այդքան մի՛ պոռաք, արիւննիդ գլուխնիդ կը ցատկէ...

Ֆէրիտ (Շարունակելով).— Շատ մը կառավարութիւններ իրենց ընտրական օրէնքներուն մէջ աւելցուցած են սա պարագան որ, կառավարական պաշտօնեայ մը այն ատեն միայն կրնայ ընտրուիլ երբ մէկուկէս-երկու տարի առաջ հրաժարի իր պաշտօնէն։ Ասիկա մենք ալ կրնանք աւելցնել, բայց ո՛չ թէ մարդահամարի օրէնքին մէջ (աղմուկ) աղմկեցէ՛ք և պոռացէք. կ՚երեւի կոր որ դուք ձեռք անցուցած առիթէ մը օգտուիլ կուզէք (դարձեալ ժխոր և աղմուկ)։

Նախ.— Ի՛նչ է այս աղմուկը, ինչու խափանարար ընթացքի կը հետեւիք. այս բեմը ելլողը իրաւունք չունի՞ խօսելու...

Ֆէրիտ (շար).— Ես կը կարծեմ թէ այս թագրիրին առաջարկը երբե՛ք առնչութիւն չունի նուփուսի օրէնքին հետ և պէտք չէ մտնէ անոր մէջ։ Պահ մը մէկ կողմ թողունք ընտրական խնդիրը և գանք օսմանցիութեան խնդիրին։ Մենք այս միջոցին ունինք որոշ քաղաքականութիւն մը. մենք կ՚ուզենք որ ամէն օսմանցիները միանան իրարու. մեր այս ներկայ առաջարկը վնասակար է մեր երկրին յառաջդիմութեանը, նոյնիսկ քաղաքական տեսակէտով. չէ՞ որ երկիր մը կը յառաջդիմէ երբ քաղաքացիներ ազատ ըլլան այս կամ այն քաղաքը երթալ ու առանց արգելքի. չէ՞ որ ամէն օսմանցի պէտք է որ օգտուի Սահմանադրութեամբ շնորհուած բարիքներէն. ինչո՞ւ մարդ մը այս օրէնքով պէտք է զրկուի իր բնական իրաւունքներէն. ինչո՞ւ Հալէպի կամ Պաղտատի մէջ գտնուող ոեւէ օսմանցի չկրնայ մասնակցիլ Պոլիս կամ Ռումէլի եղող ընտրութիւններուն։ Երբ մենք այսօր այնքան զոհողութիւններով գաղթականներ կը բերենք, անոնց պիտի զլանանք ընտրական իրաւունքը, անոր համար որ հինգ տարի կեցած չեն ոեւէ վայրի մէջ. կրնա՞նք ժխտել որ սա վնասակար քայլ մը առած չենք ըլլար։ Ի՞նչ է այսօր մեր փափաքը, ցեղերու միութիւն, համերաշխութիւն և օսմանցիութիւն, բայց մեր այս առաջարկով ջուրը կ՚իյնան այդ ամէնը. քանի որ այսինչ նահանգը, այնինչ նահանգին հետ յարաբերութիւն չպիտի ունենայ։ Ինչու Շքոտրայի բնակիչ մը Ա. Նատոլուի մէջ ինքզինքը ընտրելի չդնէ. այս ձեւն է որ երկրին օգտակար պիտի ըլլայ։ Եթէ համերաշխութիւն կ՚ուզենք միւս ցեղերուն հետ, այս չէ դէպի հոն գացող ճամբան, դիւրութիւններ տալու տեղ անոնց իրաւունքնե՛րն ալ կապտենք. (աղմուկը կը բարձրանայ, ժխորը կ՚աւելնայ, միայն կը պոռան ու կ՚աղմկեն). կ՚առաջարկեմ որ այս առաջարկը մերժուի. ասանկ օրէնք չդրուիր, ամէն մարդ իր ապրուստը ո՛ւր որ ուզէ հոն կը ճարէ. Նոյնիսկ վնասակար է այս ձեւը կառավարական գործողութիւններու համար։ Ասիկա ոտնձգութիւն մըն է դէպի ժողովրդային իրաւունքը... (երկարատեւ ծափեր)։

Իլեաս Էֆ. (Մուշ) թագրիրին համամիտ գտնուիլը յայտարարեց։

Գօզմիտի ելաւ բեմ, խօսելու. բայց Պօյօ ո՛վ գիտէ ի՛նչ հաշիւներով, ուրիշ մէկ քանի Յոյներու հետ սկսան աղմկել։

Գօզմիտի.— Օսմ. Երեսփ. Ժողովին այս բեմը այն միակ տեղն է ուր ամէն մարդ կրնայ հակառակիլ ամէն տեսակ գաղափարներու, նոյն իսկ եթէ անոնք 159 հոգիի կողմէ առաջարկուած ալ ըլլան։ Ինծի ո՛չ ոք կրնայ արգիլել խօսելէ. պէտք է մտիկ ընէք ինծի, քանի որ խօսքին կարգը իմս է։ Այս առաջարկը ես վնասակար կը նկատեմ երկրին համար. 5 տարի պայմանաժամ կ՚ուզէք տեղացի ըլլալու համար. ըսել է այդ հինգ տարուան մէջ, այդ օսմանցին պիտի զրկուի ամէն տեսակ ընտրական իրաւունքներէ. այդ հինգ տարուան մէջ ըսել է օսմանցի չպիտի ըլլայ (բողոքի ձայներ). խօսքով պիտի ըլլայ, բայց ոչ իրականին մէջ, քանի որ ամէն իրաւունքներէ կը զրկէք զայն։ Ամէն տեսակ տուրք պիտի վճարէ և եթէ չվճարէ բռնի պիտի գանձեն, բայց իրաւունք չպիտի ունենայ քուէարկելու։ Ինչո՞ւ ես Պոլսէն ելլելէ վերջը գաւառի մը մէջ չկարենամ ընտրուիլ։

Գասըմ Նօնա.— Ինչո՞ւ համար դուն չգիտցած տեղէդ երեսփոխան պիտի ըլլաս. այդ տեղի Ճէրամը չընտրուի՞... (Ձախակողմը կը ծափէ, Պօյօ կ՚աղմկէ)։

Գօզմիտի (շար.).— Պօյօ որ ուրիշ անգամներ այս բեմէն խօսքի ազատութիւնը յարգել կ՚առաջարկէ, հիմա ինք է որ կ՚ուզէ ուրիշին խօսքը խափանել։ Ես կը մերժեմ այս թագրիրը։

Մեհմէտ Ալի.— Թագրիրին տակ ստորագրողները աղմկելէ զատ ուրիշ բան մը չեն ըներ. ինչո՞ւ աղմուկ կը յարուցանէք. կամ դո՛ւք իրաւունք ունիք և կամ մենք. եթէ առարկութիւն մը ունիք մեր ըսածներուն, բեմ ելէք և ըսէք։ Ապտիւլ Համիտի կողմէ ասկէ առաջ արդէն ժողովուրդին իրաւունքները սահմանափակուած էին. մենք մեր այդ իրաւունքները պաշտպանելու համար ամէն ջանք թափեցինք. բայց կը տեսնեմ որ դուք այս թագրիրով կը մօտենաք հին օրերուն, և կը կապտէք ժողովուրդին ազատութիւնը։ Ամէնէն էական խնդիրը երեսփ. ընտրութեան խնդիրն է. Գասըմ հօճա անկեղծօրէն կ՚ըսէ թէ ինչո՞ւ տեղացի Ճէրամը չընտրուի և դուրսէն երթայ ուրիշ մը ինքզինքը ընտրելի ներկայացնէ։ Բայց այս Ժողովին ներս մտնողը, հոս աթոռ ունեցողը պէտք է որ արժանաւոր ըլլայ. տէր ըլլալու է ամէն տեսակ կարողութիւններու։ Եթէ չունի, ի՛նչ իրաւունքով հոս պիտի գայ նստի։ Եթէ ո և է վայրի մէջ կարող ընտրելիներ չկան, ազատ ձգենք ժողովուրդը որ դուրսէն աւելի կարողը ընտրէ։ Օսմանցի մը, ըստ Սահմանադրութեան, միայն այսինչ տեղին երեսփոխանը չէ, այլ ընդհանուր երկրին. հետեւաբար ամէն օսմանցի ամէն տեղէ կրնայ ընտրուիլ։ Այս թագրիրին տակը ստորագրողներէն մէկը կ՚ըսէ «սէլամէթը այն իչին(?)», կը հարցնեմ. երեսփոխան ըլլալու համար աշխատիլը հակառա՞կ է Շէրիին. Մանսուր փաշա որ «դի՛ն»ով կը խօսի, ի՞նչ կ՚ըսէ ատոր. եթէ ապացուցանէք որ հակառակ է Շէրիին ես ալ կը ստորագրեմ։ Արդ, երբ կրօնքը իսկ ազատ կը թողու, ինչո՞ւ մենք այդ ազատութիւնը պիտի կապտենք։

Վարդգէս.— Երկրի մը լեռը, ձորը, գետը, ջուրը կամ կովը ճանչնալը բաւական չէ որ հոս գանք իբրեւ երեսփոխան. հոս եկողը բազմակողմանի հմտութիւնով օժտուած ըլլալու է, որպէս զի ամբողջ երկրին օգտակար ըլլայ. եթէ Եւրոպայի երեսփոխանները ճանչնանք ու տեսնենք անոնց աշխատութիւնները կ՚ամչնանք։ Եւսուֆ Քէմալ Բարիզէն կը գրէ թէ Ֆրանսայի Երեսփ. Ժողովին աշխատութիւնները տեսնելով, ինք կ՚ամչնայ ինքզինքին երեսփոխան ըսելու, (Իսմ. փաշա «Մ.-Թէա իթմիշ, սէօզիւն կէրի ա՛լ» ըսելով դուրս ելաւ Ժողովէն)։ Ամէնէն առաջ ես իմ մասիս խօսելով կ՚ըսեմ թէ՝ ես պատրաստուած չեմ երեսփոխանութեան. հոս հազիւ հարիւրին տասը իրական երեսփոխաններ կան, որոնք գիտեն երկրին պէտքերը ու կը մտածեն ընդհանուրին շահերը (Աղմուկ)։ Մի՛ աղմկէք, ես միայն ինքզինքիս համար կ՚ըսեմ. բայց ամէն մարդ ի՛նչ որ է այնպէս ցոյց տալու է իր անձը։ Ես կը փափաքիմ որ յառաջիկային այնպիսի մէկը գայ Կարինէն որ ինծմէ աւելի կարող ու աւելի՛ օգտակար ըլլայ։ Կ՚առարկէք նաեւ թէ սիմաուլամա երեսփոխան չենք ուզեր, այսինքն կը վախնաք որ գործադիր իշխանութիւնը իր պաշտօնեաները կ՚ընտրէ. բայց անոնց համար ալ կրնանք օրէնք մը դնել։ Մեր փրկութեան միակ ճամբան քուէարկութեան այս ձեւը վերցնելով, նոր ձեւ մը ընդունելն է։

Թրայեան Նալի ևս դէմ խօսեցաւ թագրիրին և օսմանցիներու իրաւունքներուն դէմ նկատեց եղած առաջարկը։

Սէյիտ պէյ.— Քանի որ 159 հոգիի կողմէ տրուած է այս թագրիրը ըսել է այն ատեն եղած լմնցած է. այն ատեն ի՛նչ հարկ կայ հոս բերելու. ըսել է ստորագրութիւն հաւաքելով ամէն բան կը լմննայ. ասկէ վերջ նիստերուն մէջ կ՚որոշէք, կ՚ստորագրէք և կառավարութեան կը տանիք։ Այլեւս ի՛նչ տեղը կայ վիճաբանելու։ Ես հիմա կը տեսնեմ շատերը որ իրենց ստորագրութիւնէն վաղ կ՚անցնին (աղմուկ). ի՛նչ է սա կ՚ուզէք որ Ժողովը եղած լմնցած գործի մը առջե՞ւ դնէք. ատիկա ձեր հրամայական կա՛մքն է որ առաջ քշել կ՚ուզէք (դարձեալ կ՚աղմկեն)։ Աղմուկով գործ չի լմննար. եթէ կ՚ուզէք որ ճշմարտութիւնն ու արդարութիւնը խափանուի կը լսեմ. ասանկ բռնութեամբ թագրիրները ստորագրել տալը հակառակ է թէ՛ ճշմարտութեան և թէ՛ Սահմանադրութեան։ Դարձեալ կը պոռաք. հո՛ս բեմ ելէք և խօսեցէ՛ք, եթէ փաստ ունիք։ Այս թագրիրին բուն ոգին Հօճա Գասըմ էֆ.ն պարզեց (աղմուկներ). 5 տարի պայման կը դնէք և անդին 7-8 տարի տարի նստողը կ՚ընտրէք, որուն խելքը բանի մը ալ չի հասնիր։ Ասիկա համերաշխութեան գաղափարին ալ դէմ է։ Ամէն ոք ազատ ձգելու է իր ընտրութիւններուն մէջ։

Կաճի պէյ ելաւ յայտարարեց որ իր ստորագրութիւնը ետ կ՚առնէ, քանի որ իրեն ստորագրել տուած էին 3 տարուան համար, բայց յետոյ 5 տարուան վերածած էին, առանց ստորագրողներուն գիտութեան։

Հօճա Սալիհէթ սահմ. օրէնքին յօդուածներուն հակառակ գտաւ վիճաբանութիւնները։

Հ. Ճանիֆ պէյ ըսաւ թէ երկրին համար ամէնէն վնասակար ձեռնարկն է ասիկա. թէ երկիրը առով դէպի վտանգ կը դիմէ. թէ պէտք է մտածելով շարժի ժողովը. այս երկրին մէջ, ըսաւ, ամէն տեսակ ցեղեր կան և այսօր այդ ցեղերը իրարմէ բաժնելու պատճառ կ՚ըլլանք. ասանկով դէպի ապակեդրոնացում քայլ մը կ՚առնենք (ծափեր, աղմուկներ)։ Ասիկա երկրին կործանումին աշխատիլ է, ես խղճի պարտք կը համարիմ պարզել այս ամէնը. բայց որպէս զի հասկցուի թէ որոնք են անոնք որ այս կործանումին կը փափաքին, կ՚առաջարկեմ որ անուանական քուէարկութիւն ըլլայ։

Երկու ժամ դադարէ վերջ նիստը բացուեցաւ։

Նիստին Բ. մասին մէջ շարունակուեցաւ վիճաբանութիւնը ա՛լ աւելի սաստկութեամբ և սակայն կարելի չեղաւ վերջ մը տալ խնդրին. թէեւ գաղտնի քուէարկութիւն փորձուեցաւ, բայց նախագահը յայտարարեց թէ՝ ապօրինի էր կատարուածը. հետեւաբար այսօր տեղի պիտի ունենայ նոր քուէարկութիւն։

Նիստի Բ. մասը շահեկան ըլլալով և անկարելի ըլլալով ամբողջովին տալ, այդ մասը կը յետաձգենք վաղուան՝ ուր պիտի երեւի Գ. Զօհրապի հրաշալի մէկ ճառը։

ՎԵՐՋԻՆ ԺԱՄ

ԿՐԵՏԷԻ ԽՆԴԻՐԸ

Պուլկար հեռագրական գործակալութիւնը կը ծանուցանէ թէ Կրետէի երեսփոխանները եթէ երբեք ընդունուին հելլենական Խորհրդարանին մէջ, անոնք Աթէնք հասնելնուն պէս, օսմ. բանակն ալ Թեսալիա պիտի մտնէ։

ԻՏԱԼԱՑԻ ԾՈՎԱԿԱԼԸ

Երէկ, Միջերկրականի իտալական նաւատորմին հրամանատար Ա՛կէրօ ծովակալը իտալական դեսպանին հետ Սուլթանին ներկայացաւ։ Դեսպանը Կայսեր ներկայացուց ծովակալը։ Երէկ ծովային նախարարին այցելութիւն տուաւ ծովակալը։

ՇՈԳԵՆԱՒԱՑԻՆ ԸՆԿԵՐՈՒԹԻՒՆ
ՄԱՐՈՒՖԵԱՆ ԵՒ ՀԱՑԿԱԿԱՆ
Ն ԲԱՔԷ ՍՒԸՆԿ

ԺԱՄԱՆՈՒՄՆԵՐ

Իմէրէթի շոգենաւը Մարսիլիայէն հոս կը հասնի Ապրիլ 26ին։

Ֆրիժի շոգենաւը Սեւ ծովէն հոս կը հասնի Մայիս 3ին։

Իօնի շոգենաւը Մարսիլիայէն հոս կը հասնի Մայիս 10ին։

Իմէրէթի շոգենաւը Սեւ ծովէն հոս կը հասնի Մայիս 17ին։

Ֆրիժի շոգենաւը Մարսիլիայէն հոս կը հասնի Մայիս 24ին։

ՄԵԿՆՈՒՄՆԵՐ

Իմէրէթի շոգենաւը, նաւապետ Բէքու, Ապրիլ 27ին, չորեքշաբթի օր, իրիկուան ժամը 11ին, ճամբայ կ'ելլէ դէպի Սամսոն, Տրապիզոն, Բաթում և Նովորոսիսք։

Ֆրիժի շոգենաւը, նաւապետ Միթրէ-ւէ, Մայիս 4ին, չորեքշաբթի օր, իրիկուան 11ին, կը մեկնի դէպի Մուտանիա և Մարսիլիա։

Իօնի շոգենաւը, նաւապետ Պուլ, Մայիս 11ին, չորեքշաբթի օր, իրիկուան ժամը 4ին, ճամբայ պիտի ելլէ դէպի Սամսոն, Տրապիզոն, Բաթում և Նովորոսիսք։

Իմէրէթի շոգենաւը, նաւապետ Բէքու, Մայիս 18ին, առտուան ժամը 11ին, կը մեկնի դէպի Մուտանիա և Մարսիլիա։

Ֆրիժի շոգենաւը, նաւապետ Միթրէւէ, Մայիս 25ին, իրիկուան ժամը 4ին, ճամբայ կ'ելլէ դէպի Սամսոն, Տրապիզոն, Բաթում և Նովորոսիսք։

Ա. կարգ Բարիզի համար 200 ֆր.
» » Մարսիլիա » 150 »
Բ. » Բարիզի » 160 »
» » Մարսիլիա » 120 »

Ա. կարգ Լոնտոնի համար 248.35 ֆր.։
Բ. կարգ 185.10 ֆր. (Տիէփի ճամբով)։

Տեղեկութեանց համար դիմել Գործակալին՝ Բօֆխանէ, քարափին վրայ։

64 Բ. ՍՒԸՆԿ

ՇՈԳԵՆԱՒԱՑԻՆ ԸՆԿԵՐՈՒԹԻՒՆ
Աւստրեւամերիկեան
Cie. de navigation Austro-Americana)
ԱՆԴՐԱՏԼԱՆՏԵԱՆ 45 ՇՈԳԵՆԱՒ

Կանոնաւոր մեկնում ամէն հինգշաբթի օր։ Մասնաւոր դիւրութիւններ կ'ընծայուին հայ ճամբորդներուն։ Շոգենաւերը կրկին պտուտակ ունին։ Սնունդը խնամեալ է։ Ելեկտրական օդափոխում և լոյս։ Մարքոնիի դրութեամբ անթել հեռագիր։ Բժիշկ և դեղ ձրի։

Աւելի մանրամասն տեղեկութեանց համար դիմել գլխաւոր գործակալութեան,

Ղալաթիա, Շարապ խուլէլէսի փողոց, Լոյտ Օթրիշիէն գործակալութեան նախկին շէնքին դիմաց եւ Արապեան խանին վերև Թիւ 24։

Ընդհ. գործակալ
ԹԷՕՏՕՐ ՔՈՒՐՄՈՒԶԻ

Cie RUSSIE

Navigation à Vapeur et de Commerce
ՌՈՒՍԱԿԱՆ ՇՈԳԵՆԱՒԱՑԻՆ
ԵՒ ԱՌԵՒՏՐԱԿԱՆ ԸՆԿԵՐՈՒԹԻՒՆ
Շաբաթուան երթեւեկութիւններ
Մայիս

Կիր. 25/8 Տարտանէլ, Իզմիր, Պիրէոն և Աղեքսանդրիա. ժամը 11ին։

Եշ. —— Օտեսա. ժամը 4ին։

Դշ. 27/10 Տարտանէլ, Միտիլլի, Իզմիր, Քիոս, Հռոդոս, Մէրսին, Իսքէնտէրուն, Թրիպոլի, Պէյրութ, Հայֆա, Եաֆա, Բօռ-Սայիտ և Աղեքս. ժամը 4ին։

Եշ. 29/12 Օտեսա. ժամը 10ին։

Շբ. 1/14 Ինէպոլի, Սինոպ, Սամսոն, Օրտու, Կիրասոն, Տրապիզոն, Րիզէ և Բաթում. կէս օրէն առաջ ժամը 10ին։

Շբ. 1/14 Օտեսա. Իրիկուան ժամը 4ին։

Կիր. 2/15 Տարտանէլ, Իզմիր, Պիրէոն, Աղեքսանդրիա. ժամը 11ին։

ԳԵՂԱՐՈՒԵՍՏԱԿԱՆ
ՄԵԾ ՑՈՒՑԱՀԱՆԴԷՍ ՍԻՆԿԵՐԻ
Թիւ 343 առաջին յարկ, Մեծ-Փողոց Բերայի
ՄՈՒՏՔԸ ԱԶԱՏ Է

ՍՕՍԻԷԹԷ ՄԻՒԹԻՒԷԼ ՖՐԱՆՍԷԶ
ՏԸ ԼԻՕՆ

ԴՐԱՄԱԳԼՈՒԽՆԵՐ ԿԱԶՄԵԼՈՒ ՑԱՏՈՒԿ ՓՈԽԱԴԱՐՁ ԸՆԿԵՐՈՒԹԻՒՆ
ԱՆՀԱՏԱԿԱՆ ՁԵՌՆԱՐԿ ՊԵՏԱԿԱՆ ՔՕՆԹՐՕԼԻ ՏԱԿ
Լիոն, Օթէլ տը Վիլ փողոց, թիւ 77
ԱՄԵՆԷՆ ԿԱՐԵՒՈՐԸ ԵՒ ԱՄԵՆԷՆ ՀԻՆԸ, ՈՐ 1909 ՄԱՅԻՍ 15ԻՆ ՈՒՆԷՐ
Բաժնետէր 192,169
Ստորագրուած դրամագլուխ 215,573,800 ֆր.
Վճարուած դրամագլուխ 1,581,300 »

Վճարումներ 1 ֆր.էն սկսեալ. 100—500—1000 ֆր.ի և անկէ աւելի գումարներով ապահովագիրներ, 1—12 տարուան և աւելի պայմանաժամի մէջ վճարելի։
Ընդհ. գործակալ ԹՈՒՐՔԻՈՅ, ԵԳԻՊՏՈՍԻ, ՅՈՒՆԱՍՏԱՆԻ, ՊԱԼՔԱՆԵԱՆ ԵՐԿՐԱՑ ՀԱՄԱՐ
ՖՐԱՆՍՈՒԱ ՏԸ ՔԱՐԱ
Ղալաթիա, Սէն-Բիէր խան, թիւ 25-26

Կ. Պոլսոյ ընդհ. գործակալութեան դրամատուն՝ ՔՐԷՏԻ ԼԻՕՆԷ, Ղալաթիա.
Գործունեայ գործակալներ կը փնտռուին տրուարձաններու, ասմ. նահանգներու և յիշեալ երկիրներու համար։ Նպաստաւոր պայմաններ։ 50—27

WILSON LINE
HULL-CONSPLE-NOVOROSSISK-ODESSA

ԹՈՄԱՍ ՈՒԻԼՍԸՆ
ԱՌԱՋԻՆ ԿԱՐԳԻ ՇՈԳԵՆԱՒՔ
Ընդմէջ Հըլի, Կ. Պոլսոյ եւ Օտեսայի

Անուանք	Թօն.	Անուանք	Թօն.	Անուանք	Թօն.	Անուանք	Թօն.	Անուանք	Թօն.
Ալպանօ	1069	Տիտօ	4311	Հիտալկօ	1531	Մարսէլլօ	3709	Սաֆօ	1119
Ալքէթ	3607	Տոմինօ	938	Հինտու	3720	Միքատօ	3557	Տիբիօ	1735
Անճէլօ	1541	Տուրօ	2383	Հորաթիօ	1600	Միլօ	1057	Սիլվիօ	119
Աթիօսքօ	2277	Տրաքօ	1713	Հումպէր	595	Մոնդէպէլլօ		Սցէբօ	1203
Գասանօ	1822	Տինամօ	504	Իակօ	2354	Մուրիլլօ	3419	Թասսօ	1323
Գորտովինօ	1264	Էպքօ	3464	Իտաճօ	5540	Նէքօ	1933	Թ. Ուիլսըն	1546
Գըֆֆալօ	4481	Էլտօրատօ	1520	Ժիւնօ	1080	Օտիօ	4100	Թօքիօ	3327
Գէյրօ	1371	Էյաքօ	1841	Քլէօօ	1053	Խնթայրօ	4036	Թօլէտօ	1470
Գալիբրօ	1837	Ֆիտօ	954	Քոլբինօ	2307	Օրլանտօ	1535	Ուրպինօ	242
Գարէօ	1244	Ֆինլանտ	1828	Քոմօ	1700	Բալէրմօ	1637	Վասքօ	1914
Գազօ	1094	Ֆլամինկօ	349	Լէօ	1053	Բոլօ	510	Վոլօ	1289
Ջիքակօ	2729	Ֆրանչիսքօ	4582	Լէրանթօ	2272	Րիալթօ	3329	Վըլթուըն	2391
Սօսէթօ	1831	Կալիլէօ	3060	Լիվորնօ	1643	Րինալտօ	1553	Եէտօ	1350
Գոլորատօ	4235	Կիկանօ	1143	Լորէնցօ	3191	Րոլլօ	1613	Զէցօ	1200
Գոնկօ	2905	Կոզօ	1011	Մալմօ	724	Րօմէօ	1789	Թորօ	
Գորօ	895	Կրամօ	1695	Մարէնկօ	1273	Րոզարիօ	136	Մայօն	

Վիկօ շոգենաւը, նաւապետ Հարպօրտ և Թոքիօ շոգենաւը, նաւապետ Ֆարմ, հոս հասած են։

Քոլինսօ շոգենաւը, նաւապետ Պօնթօն, մայիս 18ին և Թօրօ շոգենաւը, նաւապետ Ճէքըրն, յունիս 5ին հոս կը սպասուին։

Դիմել Գործակալներուն՝ Ֆ. ՀԻԼՏ ԷՆՏՐԻՑՑՕ
Թիւ 22—24, Քիւչիւք Միլլէթ խան, Ղալաթիա։ 56

COMPAGNIE ROSSIA D'ASSURANCES

ՌՕՍԻԱ
ԱՊԱՀՈՎԱԳ. ԸՆԿ.

ՌՈՒՍԻՈՅ ԿԱՅՍԵՐ 1881Ի ՀՐԱՄԱՆԱԳՐՈՎ ԱՐՏՕՆՈՒԱԾ
Ընկերութեան կեդրոնատեղին, Բեդերսպուրկ, իր մասնաւոր շէնքին մէջ

Ընկերութիւնը խիստ նպաստաւոր պայմաններով ապահովագրութիւններ կը կատարէ ընդդէմ հրդեհի, ամէն տեսակ արկածներու, ճամբորդութեան պատահարներու, երկաթուղիի ու շոգենաւի մէջ, ապրանքներու փոխադրութեան ու ցուցափեղկի ապակիներու խորտակուելուն դէմ։

Ընկերութեան դրամագլուխ, ամբողջապէս վճարուած	10,666,666 Ֆր.
Երաշխաւորութեան գումար	187,322,000 »
Ապահովագրեալներուն վճարուած գումար	581,115,000 »
1908 տարուան մէջ գանձուած ապահովագին ու տոկոս	83,232,000 »

Ամէն տեսակ տեղեկութեանց համար դիմել
Կ. Պոլսոյ մասնաճիւղին, Աչարեան Խան Վօյվօտա, Ղալաթիա։
Պոլսոյ գործակալութեան, Տիլսիզզատէ խան, Աչըր Էֆէնտի Ճատտէսի, Թիւ 26
Տնօրէն, Կ. Պոլսոյ մասնաճիւղին՝ Ա. ՀԻՒՐՄԻՒԶ 39

ԼԱՕ ՔԱՐ
Էնտ ճէնէրալ ինշուրանս քօրբօրէյշըն լիմիթըտ
անգլիական ապահովագրական ընկ.
ԸՆԴԴԷՄ ՀՐԴԵՀԻ

Ընկերութեան կեդրոնատեղին. 4 Սէն Բօլս Չըրչեարտ Լոնտոն

Դրամագլուխ	Անգլ. Ոսկի	350,000
Պահեստի դրամ	» »	122,781
Տարեկան հասոյթ	» »	367,876

ԸՆԿԵՐՈՒԹԵԱՆ ԹՈՒՐՔԻՈՅ ԴՐԱՄԱՏՈՒՆԸ
օսմանեան կայսերական պանքա
Կալաթա-Պոլիս

Ընկերութիւնը Թուրքիոյ մէջ ապահովագրական ո՛ և է սէնտիքայի յարած չըլլալով, բացառիկ դիրքի մէջ է և կրնայ ամէն վտանգ ապահովագրել, հետեւաբար շէնքերու, կարասիներու և ապրանքներու վրայ հրդեհի դէմ ապահովագրութիւններու զանազան սէնտիքաներու գիներէն ՋԳԱԼԱՊԷՍ ԱԺԱՆ ԳԻՆԵՐՈՎ կ'ապահովագրէ։ Վնասներու վճարումը տեղի կունենայ ՏԵՂՒՈՅՆ ՎՐԱՅ ամենամեծ առատաձեռնութեամբ և արագութեամբ։

ՃՕՐՃ ՉԻՋՆԸԼ ԷՆՏ ՍԸՆՍ ՔՕ. ԼՄԹՏ.
ԹՈՒՐՔԻՈՅ ԵՒ ՅՈՒՆԱՍՏԱՆԻ ՀԱՄԱՐ ԸՆԴՀ. ՏՆՕՐԷՆՔ
ԿԱԼԱԹԱ ԱՏԱԼԷԹ ԽԱՆ ԹԻՒ 12-16 Կ. ՊՈԼԻՍ

ԻՒՆԻՕՆ

ՀԱՍՏԱՏԵԱԼ Ի ՓԱՐԻԶ 1828-1829

1828 L'UNION DE PARIS

ԿԵԴՐՈՆԱՏԵՂԻ Ի ՓԱՐԻԶ 9, ՊԼԱՍ ՎԱՆՏՕՄ, 9

ԱՊԱՀՈՎԱԳՐԱԿԱՆ ԸՆԿԵՐՈՒԹԻՒՆ

ԵՐԱՇԽԱՒՈՐՈՒԹԻՒՆՔ

Դրամագլուխ և պահեստ	329	Միլիոն Ֆրանք
1906ին գանձուած ապահովագին	30	» »
Մինչեւ 1906ի վերջը հատուցեալ վնասք	480	» »

Ինչպէս այս թուանշաններէն կ'երեւի, Ընկերութեան դրամագլուխն ու պահեստի գումարն է 329 ՄԻԼԻՈՆ ՖՐԱՆՔ որ հսկայ երաշխաւորութիւն մը կ'ընծայէ ԻՒՆԻՕՆԻ ապահովագրեալներուն։

Արեւելքի համար մասնաւոր զեղչեալ սակացոյց. նպաստաւոր պայմաններ՝ համեմատ կերպով աւելի ԳԵՐԱԶԱՆՑ քան ո՛ և է Ընկերութեան պայմանները։ Ապահովագրութեան ամէն ձեւերը ամենէն աժան գիներով, օրինակի համար ԱՊԱՀՈՎԱԳՐՈՒԹԻՒՆ Ի ԴԷՊ ՄԱՀՈՒ, ԽԱՌՆ, ԴՐԱՄՕԺԻՏԻ, ևլն. ևլն.։

Ընկերութեան Դրամատունն է ՕՍՄԱՆԵԱՆ ԿԱՅՍԵՐԱԿԱՆ ՊԱՆՔԱՆ

Թուրքիոյ և Արեւելքի Ընդհ. Տնօրէնութիւն
Ընդհ. Տնօրէն ՍԻՄՕՆ ԳԱՅՍԷՐԼԵԱՆ
Պետ ՄԻՀՐԱՆ ՏԷՐ-ՆԵՐՍԷՍԵԱՆ

Ղալաթիա, Սուլթան-Համամ, Քէօթչէ Օղլու Բաստ։
Գործակալութիւնք Թուրքիոյ գլխաւոր քաղաքաց մէջ։

ՉԱՎՈՒՇՕՂԼՈՒԻ
Ծխախոտի Թուղթը
ՄԻՔԱՅԷԼԻ ՄԱՔՍՈՒՏԵԱՆ ԿԻՑ
Թիւ 14

Խարդախողներ մարքայով ծանօթ մեր սիկառի թուղթին շատ մը կեղծերը հրապարակ հանուած են։ Ատոնց դէմ դատ բացուած է մեր կողմէ։ Ուստի մեր յաճախորդներէն կը խնդրուի ծխախոտի մաքսատան կից Թիւ 14 վաճառատունը դիմել։ Կարգ մը մանրավաճառներ, ծխավաճառներ, աւելի շահ ընելու համար, ուրիշ թուղթեր կը ծախեն մեր ընտիր թուղթերուն տեղ։ Ծխողները պէտք է ուշադրութիւն դարձնեն մեր սիկառի թուղթին կողքին վրայ և մէջը գտնուած խարդախութիւն ու թերթիկներուն վրայ տպուած չոր դրոշմին ու 14 թիւին, նոյնպէս ուշադրութիւն դարձնելու է մեր թուղթին ազնուութեան։ 36—26

ՏՀԻ ՆԷՇԸՆԼ ՊՐՕԹԷՔԹԸՐԸ
ԱՆԳԼԻԱԿԱՆ ԱՊԱՀՈՎԱԳՐԱԿԱՆ
ԸՆԿԵՐՈՒԹԻՒՆ ԸՆԴԴԷՄ ՀՐԴԵՀԻ
ԸՆԿԵՐՈՒԹԵԱՆ ԿԵԴՐՈՆԱՏԵՂԻՆ
Լիվըրփուլ, Չըրչ փողոց, թիւ 38

Ընկերութիւնս իր անհաւասար ուղղամտութեան և արդարասէր ու պատրաստակամ սովորութեան համաձայն՝ կը հատուցանէ ապահովագրեալներուն բոլոր վնասները։ Ապահովագրական ընկերութեանց համայնաժողովէն (սէնտիքա) դուրս կ'աշխատի։

Ամէնէն նպաստաւոր պայմաններ՝ քան ուրիշ ո՛ և է ընկերութիւն։ Արեւելքի համար մասնաւոր զեղչեալ սակացոյց։

Արեւելքի Ընդհանուր Տնօրէն
Վիչէնց Ա. Գալֆաեան
Կալաթա, Իլիասի խան թիւ 7—8։
Գործակալութիւնք, Թուրքիոյ գլխաւոր քաղաքներուն մէջ։

Միլքմէյտ Պրէնտ
Սուիս Միլք

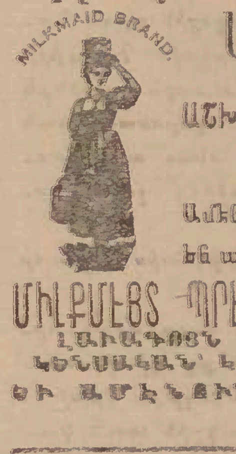

ԱՇԽԱՐՀԻ ԱՌԱՋՆԱԿԱՐԳ ՍՆՈՒՆԴՆ Է

Ամեն անոնք որ գործածած են այս կաթը՝ կ'ընդունին որ
ՄԻԼՔՄԷՅՏ ՊՐԷՆՏ ՍՈՒԻՍ ՄԻԼՔԸ
ԼԱՒԱԳՈՅՆ Է ՑՂՈՑ ՀԱՄԱՐ
ԿՈՆՍԱԿԵԱՆ՝ ՆԵՐԲԱՆՈՒՐԻ ՀԱՄԱՐ
ԵՒ ՅԱՄԷՆԱՅՆ ՕԼ ՕԳՏԱԿԱՐ
50—21

ՎԵՐԼՈՒԾՈՒՄԸ ՑՈՅՑ ՏՈՒԱԾ Է

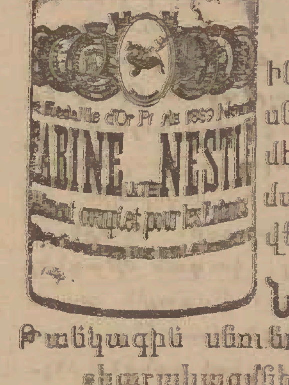

ՆԷՍԼԷԻ ԿԱԹԸ

Ինքնին կատարեալ սնունդ մը կը կազմէ. բժիշկներուն և մայրերուն միաձայն վկայածն համաձայն

ՆԷՍԼԷԻ ԿԱԹԸ
Թանկագին սնունդ մըն է ցղոց և ակարակազմներու համար։
50—2

ՏՕՔԹ. ԱՐԱՄ ՈՒՆՃԵԱՆ
ՄԱՍՆԱԳԷՏ
ՔԻԹԻ, ԱԿԱՆՋԻ ՈՒ ԿՈԿՈՐԴԻ
ՀԻՒԱՆԴՈՒԹԵԱՆՑ

Բարիզի մէջ իր մասնագիտութիւնը կատարելագործած ըլլալով՝ նկեղեւականութեան ու ցարդ Պոլսոյ մէջ չգործածուած տաք օդի, տիաֆօնօսքօբիի, պրօնքօսքօբիի, էզօֆաժօսքօբիի ու ամենէն նորահնար մեթոտներով մեծ յաջողութեամբ կը դարմանէ խուլութիւնը, գլխու պտոյտը ու հինցած ցաւերը, ականջի խժալը ու ականջի, քիթի, բերնի, կոկորդի ու խռչակի ամէն տեսակ հիւանդութիւնները։

Նախանձաւանդ երեսի ու քիթի վրայ եղած տձեւութիւնները, որոնք ցարդ անբուժելի նկատուած էին, առանց գործողութեան, կատարելապէս կը շտկէ նորահնար գործիքով մը, որուն շնորհիւ բազում այդ կարգի հիւանդներու Եւրոպայի մէջ բժշկուած ըլլալը կ'ապացուցանէ։

Վիզի ու գլխու վրայ ամէն տեսակ գործողութիւն կը կատարէ և աղոց կոկորդի նշիկները (պատէմիք) կը հանէ, առանց արիւնահոսութեան իր մասնաւոր գործիքովը։

Հիւանդ կ'ընդունի մինչեւ կէս օր, Պահճէ գարու, Համիտիյէ ռիպիլի դէմ, Արիֆ Իսթիւճեան դեղարանը. իսկ կէսօրէ վերջ, իր տունը, Բերա, Շիշլի ճամբայ, Թագսիմ, ֆրանս. հիւանդանոցին դէմ, Թիւ 41։

Հինգշաբթի օրերը կէս օրէ վերջ իր տունը դիմող ամէն հիւանդները, եթէ վկայեալ աղքատներ, ամէն օր ձրիաբար դարմանելու պատրաստ է։ 50—17

ՏԷՐՈՒՊԷԻ ԷՔՍԹՐԱ ՄՈՄԵՐ

Տէրուպէի էքսթրա ընտիր մոմերը գնեցէք, որոնք ո՛չ ծուխ կ'արձակեն և ո՛չ կը վազեն։ Այդ մոմերուն պատրաստութեան համար մեծ խնամ տարուած է։ Գինն ալ աժան է։ Կը ծախուի գլխաւոր խանութպաններուն և Պոլսոյ, Բերայի ու Ղալաթիոյ մեծ վաճառատուններուն քով։ Վաճառման կեդրոնատեղին է Պալըգ Բազար, Նէվշէհիր խան, Թիւ 9, Բօղոսեան և ընկերութեան մօտ։

Ընդհանուր գործակալ
75—58 Ս. ԱՄԱՐ ԵՒ ԸՆԿ.

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԵԱՆ
ՊԱՅՄԱՆՆԵՐԸ

Պոլսոյ համար Բօսթ Լօքալ տրկն. 108 ղր.
» » վեցամս. 60 »
Գաւառներու համար տրկն. 108 »
» » վեցամսեայ 60 »
Արտասահմանի հմր. տարեկան 35 ֆր.
» » վեցամսեայ 20 »

Թղթատարի ծախքը մեր վրայ. հասցէի փոփոխման համար 2 ղրշ.. բաժանորդները անպայման կանխիկ, ծանուցումները առանձին կը սակարկուին. դրամ ղրկելու ամենադիւրին եւ աժան միջոցը Մանդաբօսթն է։

Արտօնատէր ԳԱՐԵԳԻՆ ՊՕՅԱՃԵԱՆ

"ԱՐԵՒԵԼՔ"Ի ԹԵՐԹՕՆ (98)

ԱՆԳԼԻԱԿԱՆ ՎԷՊ

ԿՈՄՍ ՄՈՆԹԷ-ՔՐԻՍԹՕ

Ե.

ԲՕՆ ՏԻՒ ԿԱՐԻ ՊԱՆԴՈԿԸ

Այն պահուն երբ Գատրուս ներս կը մտնէր, այն մեծ ուղին, որուն վրայ խօսած ենք և զորս իր նայուածքներով կը ծածկէր, այնքան թափուր ու ամայի էր որքան անապատ՝ կէս օրին. ան կը տարածուէր ճերմակ ու անհուն, նիհար ծառերու երկու շարքերու մէջէն. շատ դիւրահասկնալի էր որ ցերեկուան տրիչ մէկ ժամուն դուրս ելլելու ազատութիւն ունեցող ուղեւոր մը բնաւ չպիտի յառաջանար այդ ահռելի Սահարային մէջէն։

Գատրուս եթէ դրան սեմին վրայ մնացած ըլլար, Պելկարտի կողմէն ձիաւորի մը գալը պիտի տեսնէր, այնպիսի հանդարտ գնացքով մը որ ձիուն ու հեծեալին միջեւ գտնուած լաւագոյն յարաբերութիւնները ի վեր կը հանէին. հունգաբական ձի մըն էր ան և կռզմնակի հաճելի գնացքով մը կ'ընթանար. ձիաւորը սեւազգեստ կրօնաւոր մըն էր, երեք եզերեակներով գլխարկ մը դրած, հակառակ կէս օրուան կիզիչ արեւուն. շատ չափաւոր արագութեամբ մը կ'ընթանար ձին։

Պանդոկին դրան առջեւ հասնելուն պէս, ձիաւորը կանգ առաւ. դժուարին պիտի ըլլար որոշել թէ ձին կեցո՞ւց հեծեալը թէ այս վերջինը՝ կենդանին. բայց ամէն պարագայի մէջ՝ վար իջաւ, և կենդանիին սանձէն բռնելով, տարաւ կապեց թուրնիքէի մէկ արտափեղկին, որ քայքայուած ըլլալուն, ծխնիի մը վրայ կեցած էր. յետոյ դէպ ի դուռը յառաջացաւ, բամպակէ կարմիր թաշկինակովը սրբելով իր քրտնաթաթաւ ճակատը. կրօնաւորը, դրան սեմին վրայ կեցած, երեք հարուած տուաւ ձեռքը բռնած գաւազանին երկաթապատ ծայրովը։

Իսկոյն խոշոր սեւ շուն մը ոտքի ելաւ և քանի մը քայլ յառաջացաւ, իր ճերմակ ու սուր ակռաները ցոյց տալով. այդ թշնամական կրկնակ ցոյցը կ'ապացուցանէր թէ մարդկային ընկերութեան ընտելացած չէր այդ կենդանին։

Ծանր քայլափոխեր ընդհուպ դղրդեցին պատին երկայնքը գտնուող փայտէ սանդուխը. խեղճ պանդոկին տէրը ծռելով և յետս ընկրկելով վար կ'իջնէր դէպի դուռը, ուր կեցած էր եկեղեցականը։

— Ահա եկայ, Մարկօթէն, ինչո՞ւ ձայնդ չես կտրեր։ Մի՛ վախնաք, պարոն, կը հաչէ, բայց չի խածներ։ Գինի կ'ուզէք, այնպէս չէ՞. սոսկալի տաք մը կայ․․․ Ա՜հ, ներողութիւն, ըսաւ Գատրուս, տեսնելով որ ի՛նչ տեսակ ուղեւորի մը հետ էր գործը, չէի գիտեր թէ պատիւ ունէի ընդունելու․․․ Ի՞նչ կը փափագիք, պարոն աբբայ. ձեր հրամանին ներքեւ կը գտնուիմ։

Երէցը արտակարգ ուշադրութեամբ մը երկու-երեք երկվայրկեան դիտեց պանդոկապետը. նոյն իսկ ջանաց անոր ուշադրութիւնը իր վրայ հրաւիրել. յետոյ տեսնելով որ պանդոկապետին դիմագիծերը զարմանք միայն կը յայտնէին, պատասխան մը տալուն չըլլալուն համար, նկատեց որ ատենը հասած էր այդ զարմացումը փարատելու. ուստի շատ զգալի եղող իտալական շեշտով մը ըսաւ,

— Պարոն Գատրուսը դուք չէ՞ք։

— Այո՛, պարոն, ես եմ, պատասխանեց պանդոկապետը, այդ հարցումին վրայ աւելի զարմացած քան լռութեան վրայ, Կասպար Գատրուս, ձեզի ծառայելու պատրաստ։

— Կասպար Գատրուս․․․ այո՛, կարծեմ ձեր մականունը և անունը. առնօք Այէ ու Մէյլհան չորրորդ յարկը կը բնակէք, այնպէս չէ՞։

— Այո՛։

— Դերձակութիւն կ'ընէի՞ք։

— Այո՛, բայց գործերը գէշ գացին. այդ անիծեալ Մարսիլիոյ մէջ այնքան տաք կ'ընէ որ կարծեմ ի վերջոյ բնաւ հագուստ չպիտի կրեն։ Բայց այս տաքին զովացուցիչ ըմպելի մը չէ՞ք ուզեր, պարոն աբբայ։

— Այո՛, ձեր լաւագոյն գինիէն շիշ մը տուէք. յետոյ մեր խօսակցութիւնը կը սկսինք հոնկէ ուր ձգած էինք։

— Ինչպէս որ կ'ուզէք, պարոն աբբայ։

Գատրուսի գինիէն ունեցած վերջին շիշերը ձեռքէ հանելու առիթը չփախցնելու համար, Գատրուս փութաց տախտակամածին վրայ գտնուող վերնադուռը բանալ այն մառանին, որ կը գտնուէր գետնայարկի տեսակ մը սենեակին մէջ. թէ՛ իբր ճաշարան և թէ խոհանոց կը գործածուէր այդ սենեակը։

Երբ Գատրուս հինգ վայրկեան ետքը դարձաւ, աբբան գտաւ աթոռակի մը վրայ նստած ու արմուկը երկար սեղանի մը կռթնցուցած, մինչ Մարկօթէն հաշտուած ըլլալ կը թուէր յաճախորդին հետ, լսելով թէ հակառակ սովորութեան, այդ եզական յաճախորդը բան մը պիտի խմէր. շունը իր վիզին վրայ կ'երկարէր նիհար վիզը և նուաղուն աչքերը՝

— Առանձի՞ն էք, հարցուց յաճախորդը պանդոկապետին, մինչ այս վերջինը անոր առջեւ կը դնէր շիշը և գաւաթը։

— Այո՛, Աստուած իմ, առանձին, գրեթէ առանձին, պարոն աբբայ. կին մը ունիմ, որ չի կրնար ո և է կերպով օգնական ըլլալ. խեղճ Քարքօնդ միշտ հիւանդ է։

— Ա՜հ, ամուսնացած էք, ըսաւ կրօնաւորը, տեսակ մը շահագրգռութեամբ իր շուրջը նայուածք մը ձգելով, որուն շնորհիւ այդ ամուսնական ամոլին աղքատութիւնը կը հասկնար խեղճուկ կարասիներու արժէքէն։

— Պարոն աբբայ, հարուստ չէ՛ք գտներ զիս, ըսաւ Գատրուս հառաչելով. բայց ի՛նչ ընեմ. չի բաւեր պարկեշտ մարդ ըլլալ՝ այս աշխարհի վրայ յաջողելու համար,

(Շարունակելի)